

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

Ekologická daňová reforma

Impuls pro modernizaci ekonomiky

Studie Hnutí DUHA – říjen 2008

Hnutí DUHA s úspěchem prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás. Navrhujeme konkrétní opatření, jež sníží znečištění vzduchu a vody, pomohou omezit množství odpadu, chránit krajinu nebo zbavit potraviny toxických látek. Naše práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, návrhy zákonů, kontrolu průmyslových firem, pomoc lidem, rady domácnostem a vzdělávání, výzkum, informování novinářů i spolupráci s obcemi. Hnutí DUHA působí celostátně, v jednotlivých městech a krajích, i na mezinárodní úrovni. Je českým zástupcem Friends of the Earth International, největšího světového sdružení ekologických organizací.

Autoři: Petra Němcová a Vojtěch Kotecký
Sazba: Markéta Jedličková
Hnutí DUHA, říjen 2008
ISBN 978-80-86834-25-2

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

Sestavení a vydání studie umožnila laskavá grantová podpora Ministerstva životního prostředí ČR.

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

A › Hnutí DUHA, Bratislavská 31, 602 00 Brno
T › 545 214 431
F › 545 214 429
E › info@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

Ekologická daňová reforma

Impuls pro modernizaci ekonomiky

Obsah

1. Úvod	3
2. Ekologická daňová reforma	5
3. Obalová daň	13
4. Daň z motorových vozidel	17
5. Pesticidová daň	23
6. Daň z těžby stavebních surovin	27
7. Energetické daně	31
8. Recyklace výnosů	35
Apendix	36
Prameny	37

1. Úvod

Česká republika má dobrou příležitost rozvíjet nové technologie a zelená odvětví. Vylepší tak energetickou efektivnost české ekonomiky i recyklaci odpadu, sníží spotřebu dovážených materiálů a začne vracet život do zemědělské krajiny.

Úspěch však závisí na účinných opatřeních. Modernizace totiž má podmínku: lepší ekonomické prostředí, které bude motivovat k inovacím a otevře cestu pro investice.

Pomohla by proto ekologická daňová reforma, o které české politické špičky debatují už od začátku devadesátých let. Rostoucí ceny energie a surovin částečně – zdaleka však ne úplně – pozměnily ekonomický kontext. Vyžaduje to znovu promyslet účel a cíle celého programu. Nicméně dobré důvody pro něj pořád platí.

Především přesun části daňového zatížení z práce na znečištění dává smysl i sám o sobě. Ekologické škody se alespoň částečně stanou součástí cen. Klesnou také vysoké náklady na pracovní sílu. Výběr peněz pro veřejné rozpočty tak bude spravedlivěji i smysluplněji rozdělený.

Navíc rostoucí ceny surovin a paliv sice mění některé ekonomické podmínky, zdaleka však ne všechny. Dobře připravené a provedené ekologické daňové reformy proto lze využít coby cíleného impulsu, který rozvíjí inovace ve vybraných dílčích sektorech.

Hnutí DUHA v této publikaci navrhuje pět konkrétních daňových reforem, které pomohou:

- usnadnit spotřebitelům výběr vysoce efektivních automobilů s nízkou spotřebou;
- omezit zbytečné obaly na zboží, které obtěžují domácnosti a zvyšují spotřebu surovin;
- oživit krajinu přesunem od vysoké spotřeby pesticidů ke zdravějšímu zemědělství;
- rozvíjet recyklaci milionů tun odpadních surovin, které nahradí těžbu v lomech;
- budovat silnou, prosperující ekonomiku s vysokou energetickou efektivností.

Klíčovým prvkem zůstává fiskální neutralita ekologické daňové reformy. Stát by neměl vybrat o nic více ani méně než dosud. Operace pouze nahradí jedny daně jinými.

Návrh Hnutí DUHA záměrně není formulován jako propracovaný legislativní program. Slouží k otevření diskuse o využití ekologické daňové reformy – osvědčeného nástroje, který v posledních dvaceti letech úspěšně aplikovala řada evropských států – v nových ekonomických podmínkách.

2. Ekologická daňová reforma

Politici plánují ekologickou daňovou reformu už od roku 1992, kdy zavedení zelených daní poprvé anonoval zákon o životním prostředí. V čem ale spočívá?

Stát potřebuje zdroj peněz na školy, veřejnou dopravu, národní parky, nemocnice či důchody. Daně ovšem neslouží pouze jako prostředek výběru peněz pro státní pokladnu. Zároveň ovlivňují ekonomické rozhodování firem i domácností, a tedy celou ekonomiku.

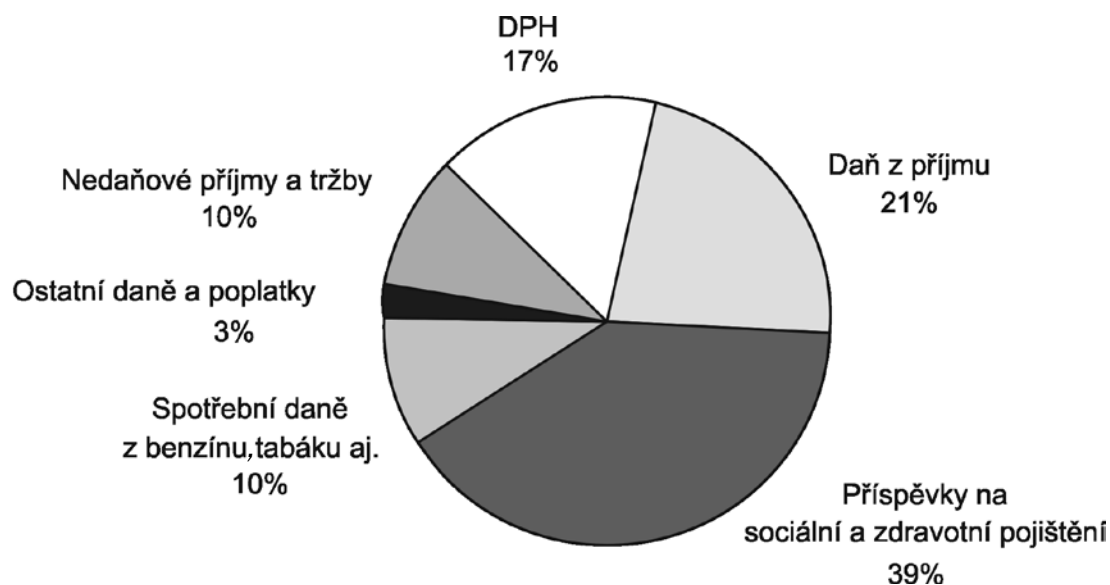
Zdanění pobízí k nižší poptávce (či produkci) – ať už jde o cigarety, znečištění, vlastnictví rodinných domků, nebo pracovní místa, a tím ovlivňuje chování všech spotřebitelů a výrobců.

Řada současných daní působí z hlediska společnosti kontraproduktivně. Většina totiž postihuje sociální pozitiva: majetek, zisk, naše pracovní úsilí a prostřednictvím DPH jeho výsledky. Příspěvky na sociální a zdravotní pojištění, které firma musí hradit za každého svého zaměstnance, pro zaměstnavatele vlastně nejsou ničím jiným než daní z pracovního místa. Naopak řady negativ, především znečištění a spotřeby přírodních zdrojů, se daňová soustava dotýká nedostatečně.

„Pro současný model [ekonomického] rozvoje je typické nedostatečné využití pracovních sil a příliš vysoká spotřeba přírodních zdrojů. Tento přístup, který vede k málo efektivnímu nakládání se zdroji, utvrzuje fiskální politika, protože 50 % daňové zátěže připadá na pracovní sílu, zatímco pouhých asi 10 % vybíráme ze spotřeby přírodních zdrojů.“

Bílá kniha o ekonomickém růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, Evropská komise 1993

Graf 1: Odkud ministr financí, hejtmani a starostové berou peníze do své kasy: příjmy veřejných rozpočtů v roce 2007

Zdroj: Kalkulace Hnutí DUHA podle MF 2008 [1]

Graf ukazuje, odkud stát, kraje a obce získávají finance na své výdaje. Příjmy celého veřejného sektoru v roce 2007 činily zhruba 1,4 bilionu korun [1]. Polovinu tvoří zdanění práce: příspěvky na sociální a zdravotní pojištění a daň z příjmu fyzických osob včetně živností. Dalšími 28 % přispívá zdanění podnikání a majetku – tedy DPH, daň z příjmu firem (právnických osob) a daň z nemovitostí. Nedaňové a kapitálové příjmy (například zisky z privatizace nebo dividendy státních firem), evropské fondy a další dotace ze zahraničí se podílí deseti procenty. Ostatní daňové příjmy – cla, spotřební daně na alkohol, tabák či paliva, místní a správní poplatky kromě ekologických – tvoří 13 % veřejných příjmů.

Ekologická daňová reforma, kterou se zabývá tato publikace, se projeví změnou poměrů mezi jednotlivými položkami příjmů státní kasy. Celý koláč – tedy velikost státních příjmů – ovšem zůstane stejně velký.

V čem ekologická daňová reforma spočívá

Ekologicky relevantních daní je řada. Zde se ovšem zabýváme pouze jedním, specifickým druhem: příjmově neutrální daňovou reformou.

Nová daň, která nezvyšuje daně

Princip ekologické daňové reformy je jednoduchý. Spočívá v postupném přesunu části daňového zatížení z toho, co společnost chce podporovat (třeba pracovní místa), na věci, které se snažíme omezit (znečištění nebo čerpání neobnovitelných zdrojů). Koncept přitom dodržuje požadavek fiskální neutrality. Příjmy státní pokladny ani daňové zatížení ekonomiky se touto operací nemají zvýšit ani snížit.

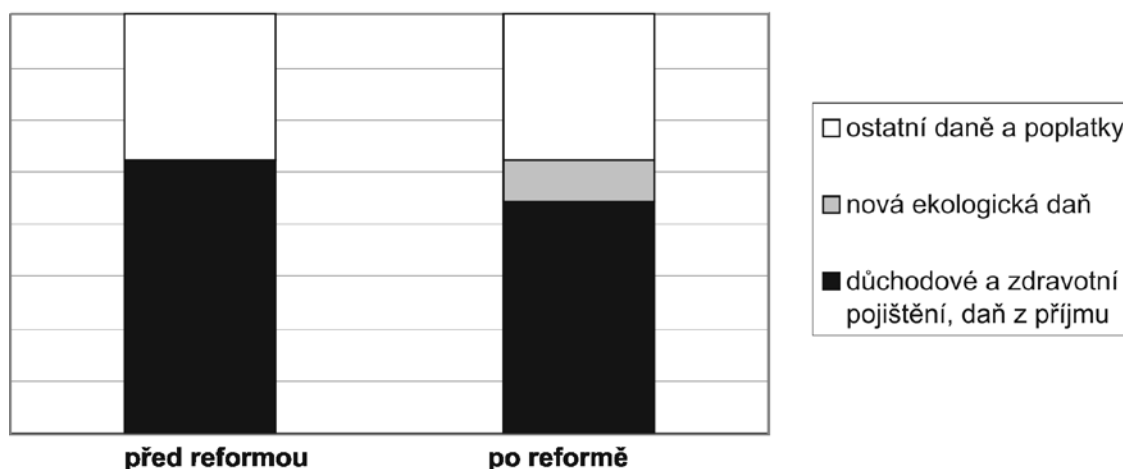
V praxi to například znamená:

- zavedení daně ze spotřeby energie či pesticidů, produkce odpadu nebo těžby surovin v kamenolomech
- a zároveň snížení některých z dosavadních daní o částku, která se vyrovná výnosu z ekologické daně.

Ekologická daň postupně roste a ta, která postihuje naši práci, se krok po kroku snižuje. Většinou se ekologické daňové reformy využívá ke snížení daňových nákladů práce – tedy plateb na sociální pojištění či sazeb daně z příjmu – nebo ke zvýšení nezdánitelné částky u daně z příjmu.

Přínos reformy je nasnadě. Každé firmě se viditelně, o konkrétní částku, sníží náklady na zaměstnance, takže může zvýšit platy. Nižší náklady mohou také motivovat k vytváření nových pracovních míst. Mimo to klesá znečištění i nezaměstnanost a roste efektivnost průmyslu.

Graf 2: Princip ekologické daňové reformy

Poznámka: Roli ekologické daně samozřejmě nemusí nutně hrát úplně nový daňový titul, ale také třeba zvýšení sazby už existující daně (například spotřební daně z benzínu).

Ekologická daňová reforma se nevměšuje do diskusí, zda daně mají být vysoké nebo nízké. Nezabývá se velikostí celkového zdanění, ale jeho přesměrováním. Nemá nijak měnit výši příjmů státní kasy, nýbrž vytvořit jejich nový zdroj, a umožnit tak, aby některý z těch dosavadních byl snížen.

Ekologická daňová reforma není ani pravicová, ani levicová, ale modernizuje ekonomiku. Proto se proti ní z žádné strany neozývají zásadní ideologické námitky. V mnoha zemích se právě na principech reformy shodli sociální demokraté s pravicí i se zelenými. Třeba první zelenou daň ve Velké Británii (ze skládkování odpadu) zavedl v roce 1996 konzervativní kabinet a labouristé po převzetí vlády pokračovali v jejím zvyšování.

Postupný náběh a předvídatelnost reformy

Úspěšnost reformy se zvýší, pokud se zavádí krok po kroku, třeba i pět, deset nebo dvacet let: nikoli šokovým nasazením plné sazby během několika měsíců. Průmysl i domácnosti tedy mají čas na postupné zavedení čistých a efektivních technologií. Zároveň dlouho dopředu vědí, jak se zhruba budou ceny vyvíjet. Přizpůsobí tomu tedy své investice a plánování. Průhledné a stabilní prostředí i důvěryhodná představa, jaká pravidla stát v příštích desetiletích plánuje nastavit, jsou podmínkou pro investice do zelených odvětví.

Úspěšné a vyzkoušené řešení

V průběhu devadesátých let ekologickou daňovou reformu zavedla řada zemí Evropské unie. První s ní přišlo v roce 1990 Finsko, následovala většina ostatních států – především ve dvou velkých vlnách 1990–1993 a 1998–2001.

Ekologické daňové reformy v Evropě

Evropské státy už úspěšně použily mechanismus daňové reformy na řešení řady ekologických problémů. Předmětem asi 97 % celkového objemu zelených daní v evropských zemích je spotřeba či výroba energie (včetně spalování benzínu) nebo s ní související exhalace oxidu uhličitého [2]. Německo, Velká Británie či Nizozemsko i další státy (také jinde uvádíme pouze příklady) uvalují daň na energii; Itálie, Švédsko, Francie, Nizozemsko nebo Norsko na emise oxidu uhličitého; Nizozemsko na spotřebu podzemní vody; Dánové a Britové na těžbu stavebních surovin; Švédsko na exhalace oxidů dusíku i oxidu siřičitého; Francie a Německo na znečištění vody; Irsko a Dánsko na jednorázové plastové nákupní tašky; Dánsko, Velká Británie i Nizozemsko na skládkování odpadu; Rakousko, Švédsko a Finsko na umělá hnojiva; Finsko a Dánsko na obaly; Norsko, Dánsko a Švédsko a další na pesticidy. Většina zemí EU vybírá daň z automobilů.

Ekologické přínosy: nižší znečištění

Opatření, která česká vláda a zákonodárci už zavedli, úspěšně snižují některé ekologické problémy. Na jiné však zatím nedosáhnou. Nikoli snad proto, že by byly neřešitelné. Avšak například limity znečišťování vzduchu, díky kterým jsme se téměř úplně vypořádali s oxidem siřičitým a kyselými dešti, nejsou příliš vhodným nástrojem pro řešení jiných problémů – skleníkových plynů, slabé recyklace odpadu nebo výfukových plynů z aut.

Právě v případech špatné energetické a materiálové efektivnosti, exhalací oxidu uhličitého nebo přibývajících komunálního odpadu je účelné použít takzvané měkké nástroje. Nemají podobu konkrétní, přesně stanovené normy, nýbrž plošně motivují k použití šetrnějších technologií a ke snižování znečištění. Prominentní roli mezi nimi hrají zelené daně. Mají několik předností:

- **Motivují k investicím a inovacím.** Nepůsobí coby regulace, nýbrž slouží jako pozitivní impuls k modernizaci, zavádění čistých a vysoce efektivních technologií.
- **Umožňují a rozšiřují volbu řešení.** Ekologické daně svým širokým záběrem motivují ke snížení znečištění, ale nepředepisují konkrétní postup. Každý podnik si může vybrat z různých technologií a řešení právě to, které je v jeho podmínkách nejvíce efektivní. Celkové snížení znečištění je dosaženo

levněji, než kdyby byly zavedeny přesné limity pro každý podnik.

- **Znečišťovatelé platí.** Zajišťují, že za znečištění platí ten, kdo jej způsobuje. Ekologické škody tak překládají do jazyka, kterému trh a podniky rozumí: do konkrétních finančních částek za každou tunu exhalací, kubík vytěžených surovin nebo hektar poškozené krajiny.
- **Postihují všechny znečišťovatele.** Úspěšně účinkují v celé ekonomice, a proto v každém hospodářském odvětví nejvíce motivují nejhorší znečišťovatele.

Reforma má výsledky. Německá reforma započatá v roce 1999 vytvořila nová pracovní místa, rozhýbala technologické inovace zaměřené na vylepšování energetické efektivity, zajistila, aby začaly pronikat na trh, a snížila exhalace skleníkových plynů. Exhalace oxidu uhličitého díky daním soustavně klesaly: jen v roce 2003 o 20 milionů tun (tj. o 2,4 %) a do roku 2010 by se měly každoročně snižovat o 24 milionů tun [3].

Ve Švédsku reforma během tří let snížila exhalace oxidu uhličitého o 9 %, což je mimořádný objem na tak krátkou dobu [4]. Dánská kombinace uhlíkových a energetických daní zajistila, že ačkoli se HDP od roku 1986 zvýšil bezmála o polovinu, spotřeba energie víceméně stagnovala a znečištění dokonce kleslo [4]. V Británii a Dánsku ekologické daňové reformy významně redukovaly skládkování odpadu [4]. V Norsku se podařilo omezit o 83 % spotřebu trichloretylenu, chemické látky, která ničí ozónovou vrstvu, je podezřelá ze způsobování rakoviny a kontaminuje zásoby podzemní vody [5].

Řada zemí zvyšuje účinnost ekologické daňové reformy pomocí doprovodných podpor nebo je zavádí v rámci balíčku několika různých opatření. Třeba ve Velké Británii a Nizozemsku snižují sazbu daně z energie firmám, které se zaváží zavést konkrétní opatření ke snížení energetické náročnosti své výroby [4].

Ekologická daňová reforma: kdy ano a kdy nikoli

Ekologická daňová reforma je dobrým řešením tam, kde se problém týká velkého počtu průmyslových společností nebo jednotlivců a zároveň příliš nezáleží na dosažení úplně přesného cíle.

Daňová reforma se proto nehodí, pokud potřebujeme dosáhnout velmi přesných výsledků, tedy pokud hrozí vypouštění extrémně toxických látek nebo nenapravitelné škody. Nelze průmysl pouze nezávazně motivovat, aby spotřeboval méně DDT, při těžbě zlata se vyhnul nebezpečné kyanidové technologii či postavil továrnu někde jinde než uprostřed Boubínskému pralesa. V takových případech musí zákony stanovit pevná pravidla a nepřekročitelné standardy.

Podobně nemá smysl zavádět novou daň pro malý počet znečišťovatelů nebo projektů. Například dva nebo tři potenciální české doly na zlato lze lépe pohlídat pomocí územního plánování a zákonů.

Naproti tomu třeba v případě exhalací skleníkových plynů příliš nezáleží na přesnosti: není tak důležité, zda bude znečištění nižší, řekněme, o padesát nebo o padesát jedna procent. Stačí proto průmysl účinně motivovat k jeho výraznému snížení. Podobně mohou vést k šetrnější spotřebě stavebního kamene či šterkopísku, kde je dobývání roztroušeno do stovek lomů a pískoven. Výhodnější než u každého jednoho z nich zkoumat účelnost proto bude pobídkou pro stavební firmy, aby efektivněji nakládaly se surovinami.

Ekonomické přínosy: modernizace ekonomiky

Zelená daňová reforma motivuje průmysl k investicím do vysoce efektivních technologií, které sníží náročnost na suroviny a energii. Rozhýbe tak modernizaci ekonomiky – rozvoj efektivních společností, inovace či zvyšování významu služeb náročných na pracovní sílu a dalších perspektivních odvětví. Vznikají podnikatelské příležitosti a nové firmy, což dále oživuje hospodářství. Čtvrt milionu nových pracovních míst v Německu je ilustrativním příkladem.

Kvůli svým ekonomickým přínosům má ekologická daňová reforma podporu některých velkých společností. Svaz průmyslu a dopravy prosazoval „nahrazení [stávajících poplatků za znečišťování] ekologickou daní, důchodově neutrální a efektivně stimulační postupy, vedoucí k řešením šetrnějším k životnímu prostředí“ [6].

Mezi vlivné mezinárodní zastánce tohoto konceptu patří World Business Council for Sustainable Development [7], sdružení světových kapitánů průmyslu – ředitelů asi 160 nadnárodních bank (Deutsche Bank, ABN-AMRO), potravinářských (Nestlé), chemických (ICI, Bayer, Du Pont) i dalších korporací.

Reforma nesnižuje konkurenceschopnost

Empirický výzkum potvrdil, že „ekologické daně v zemích OECD nezpůsobily v žádném sektoru významnější snížení konkurenceschopnosti“ [8].

Náklady klesnou hlavně v sektorech, které mají nízkou spotřebu energie a jsou náročné na pracovní sílu: například ve službách a high tech odvětvích. Některým starším, energeticky náročným a více znečišťujícím oborům, jako jsou uhelné doly, fosilní energetika, výroba cementu nebo oceli, reforma nesporně zvýší celkové náklady.

Rovněž zde ale podporuje efektivnější, a tedy perspektivnější podniky. Postupné zvyšování sazeb (namísto okamžitého zavedení daně v úplné výši) umožňuje, aby se také firmy, které na první pohled mohou z reformy trazit, přizpůsobily a plně využily příležitosti ke snížení účtů za nákup energie či surovin. Navíc se často používají zvláštní podmínky pro energeticky náročné sektory, které jejich postavení během reformy usnadňují.

Obavy z poklesu konkurenceschopnosti spočívají ve strachu, že zvýšení daní poškodí pozici na mezinárodních trzích. Rozhodující jsou ovšem důsledky pro konkurenceschopnost celého hospodářství. Především zde má reforma příznivé výsledky. Důležitým prvkem je neutralita celé operace. Vzniká sice nová ekologická daň, ale k růstu celkového zdanění nedojde. Celkové daňové zatížení se nemění a efektivní, perspektivní podniky na reformě vydělávají, takže celkové konkurenční postavení ekonomiky posílí.

Při posuzování vlivu daňové reformy na konkurenceschopnost proto musíme vzít v úvahu celkový dlouhodobý efekt na celé hospodářství, nikoli jen vybrané, hlasité sektory.

Někteří ekonomové navíc argumentují, že ekologická opatření pobízejí k inovacím a vyvolávají příliv nových technologií, takže zvyšují schopnost domácích podniků uspět v soutěži na mezinárodních trzích [9], případně zvyšují produktivitu firem [10]. Exhalace a odpady jsou podle nich znakem malé efektivity; snížení znečištění znamená v konečném důsledku ekonomický impuls.

Konkurenceschopnost průmyslu se také zlepšuje tím, že zelené daně povzbuzují rozvoj vysoce efektivních technologií a moderních výrobních procesů.

Sociální přínosy: nová pracovní místa

Snížení plateb na sociální a zdravotní pojištění, které bývá součástí ekologické daňové reformy, podnikům výrazně snižuje náklady na zaměstnance. Motivuje tedy k vytváření nových pracovních míst. Práce se stává relativně levnější ve srovnání s kapitálovými investicemi, surovinami či energií.

Toto zlevnění také podporuje změnu orientace ekonomiky ve prospěch služeb náročných na práci. Stává se například výhodnějším nekupovat nové zařízení, ale nechat si opravit staré, což opět podporuje zaměstnanost.

Konečný dopad na zaměstnanost samozřejmě závisí na řadě dalších faktorů. Nicméně podle OECD „neexistuje indikace, že by EDR měla významný negativní efekt na zaměstnanost“ [11]. Naopak. Výzkum univerzity v britském Bathu zpracovaný pro Evropskou komisi srovnával desítky analýz na toto téma: „modely... téměř bez výjimek zjistily, že přesun zdanění z pracovní síly na uhlík či energii zvýší zaměstnanost a omezí emise oxidu uhličitého. Zároveň zvýší HDP. Shoda tedy panuje nad ‚dobrymi zprávami‘. Rozdíly jsou v názorech na jejich velikost“ [12].

Také proto patří mezi nejrozhodnější zastánce ekologické daňové reformy právě odbory. Evropská odborová konfederace ETUC ji řadí mezi klíčová opatření, která mají „daňovou soustavu změnit tak, aby byla sociálně spravedlivější a více podporovala zaměstnanost“ [13]. V Německu ekologická daňová reforma vytvořila 250 tisíc nových pracovních míst [3]. „Důležitá nejsou ani tak přesná čísla, ale obecný trend výrazného růstu zaměstnanosti,“ konstatují evropské odbory. Státní rozpočet tak rovněž ušetří

na příspěvcích v nezaměstnanosti, které v roce 2008 mají spolknout sedm miliard korun [14].

Ekologické daně však mají i další sociální pozitiva. Statistiky potvrzují, že znečištěním jsou více postiženy slabé skupiny ve společnosti – například více zasahuje chudší regiony a čtvrti, kde bydlí také více nezaměstnaných [15]. Ekologická daňová reforma má pro ně tedy dvojnásobný přínos. Vytvoří zde nová pracovní místa a zároveň sníží množství zdraví škodlivých exhalací.

Ochrana před sociálními dopady

Zavedení tzv. uhlíkové daně (zdanění exhalací oxidu uhličitého) nebo vyšší daně z energie ovšem mohou postihnout sociálně slabší rodiny, kterým narostou účty za elektřinu, zemní plyn nebo topení. Takovému nebezpečí brání opatření, která se do ekologické daňové reformy zařazují a jež sociální důsledky zmírňují nebo kompenzují.

Řada států použila různé přístupy. Například v Nizozemsku byla při zavedení daně z energie v roce 1996 ze zdanění osvobozena spotřeba prvních 800 kubíků zemního plynu a 800 kilowatthodin elektřiny pro každou domácnost ročně, což fakticky znamená víceméně úplné osvobození sociálně slabších rodin. Protože tento systém byl administrativně příliš náročný, o pět let později jej nahradili vrácením ekvivalentní částky každé domácnosti [16]. Další opatření spočívají ve zpětném proplácení určité částky vypočítané podle výše daně z příjmů příslušného poplatníka.

Dalším řešením je malou část celkového výnosu vrátit sociálně slabým domácnostem v podobě státní podpory, aniž by přestaly platit ekologickou daň. Jejich příjmy se tedy nesníží a přitom přetrvává motivace k šetrnému hospodaření s energií.

Reforma založená na vyšším zdanění energií tedy může postihnout slabší skupiny obyvatel – naštěstí ale existuje řada úspěšně vyzkoušených opatření, které tyto dopady mohou potlačit.

Státní rozpočet: žádná velká změna

Pro státní rozpočet nemusí ekologická daňová reforma představovat závažnější změnu. Nabízí se samozřejmě námitka, že pokud jsou zelené daně úspěšné, znečištění – a proto také příjem státu – bude stále klesat. Nezbude tedy než škrtnat výdaje nebo opět zvýšit jiné daně. Takového scénáře se ovšem nemusíme obávat, pokud bude reforma dobře připravena.

Reforma se záměrně zaměřuje na takové komodity, jejichž spotřeba není výrazně citlivá na změnu jejich cen. Při jejich zdanění dojde pouze k mírnému snížení spotřeby, a tedy i daňových výnosů. V delším období – deseti až dvaceti let – však daň vytváří stálou motivaci k efektivnější výrobě.

V obou případech, tedy jak v krátkém, tak v dlouhém období, může být tento výpadek výnosů vykompenzován pozvolným nárůstem sazeb příslušné daně. Jedním z příkladů takovýchto komodit je energie vyráběná z neobnovitelných zdrojů nebo stavební suroviny. Obavy z propadu státních příjmů vyvracejí výsledky reformy v Německu, Velké Británii, skandinávských zemích či Nizozemsku.

Samozřejmě by reforma mohla mít vážné následky, kdyby se zaměřila na zdanění škodlivých látek, jež lze víceméně kompletně a rychle nahradit snadno dostupnými alternativami (v minulosti například freonů nebo DDT). V těchto případech není řešení ekologickou daňovou reformou příliš vhodné.

Daňová modernizace

Ekologická reforma také pomůže modernizovat daňovou soustavu. Nejen proto, že získávat státní příjmy ze znečištění je smysluplnější než zpoplatňovat pracovní místa a lidský výkon. Zároveň může zvyšovat efektivnost celého daňového systému: ukazují to třeba výsledky zavedení energetické daně ve Velké Británii v roce 2001. Výběr ekologických spotřebních daní je spojený s menšími úniky ve srovnání zejména s placením přímých daní. Zkušenosti z Německa ukazují, že nová spotřební daň z energie má i nízké administrativní náklady.

Česká ekologická daňová reforma

V naší daňové soustavě skutečná zelená reforma doposud nezačala, přestože ji mezi priority své ekologické politiky řadí vlády minimálně od roku 1996.

Prozatím jediným výsledkem je nultá fáze reformy: legislativa, která v roce 2007 do českých zákonů zařadila minimální evropské sazby spotřebních daní z elektřiny, uhlí a zemního plynu.

Ale ekologickou daňovou reformu by šlo použít v řadě oblastí, kde lepší ekonomické prostředí sníží ekologické škody a motivuje k investicím do zelených řešení. V dalších kapitolách shrnujeme několik oblastí, kde by vláda podle Hnutí DUHA měla této příležitosti využít.

Daň z přidané hodnoty

Ekologická daňová reforma – tedy přesun zdanění – je základní, ale ne jediná příležitost, jak stát může využít daňových nástrojů k rozhybání poptávky po vysoce efektivních, zelených výrobcích a službách.

Vláda by především měla prozkoumat i možnosti, které nabízí zvýhodnění pomocí snížené sazby daně z přidané hodnoty (DPH). Nižší DPH umožní spotřebitelům, aby levněji koupili zboží nebo materiály, které potřebují ke snížení energetické náročnosti domácnosti, množství odpadu nebo dalších ekologických škod [17].

Exemplárním příkladem je snížená sazba DPH u materiálů pro termální izolace budov, která zkrátí dobu návratnosti vynaložené investice. Studie provedená v několika evropských státech potvrdila, že snížená sazba zvýší poptávku po izolačních produktech – ne-li jako finanční stimul, pak coby silný marketingový nástroj [17]. Lepší izolace domů jsou přitom asi největší jednotlivá příležitost k vylepšení energetické efektivity české ekonomiky a ke snížení účtů za paliva i emisí skleníkových plynů.

Pravidla DPH v zemích Evropské unie se řídí směrnicí, která stanovuje standardní sazbu ve výši minimálně 15%. Kromě toho mají členské státy možnost uplatňovat u přesně vymezených věcí a služeb sníženou sazbu, avšak ta nesmí klesnout pod 5%. Současná základní sazba v České republice činí 19% a snížená sazba 9%.

Nižší sazby DPH jsou používány ve vybraných oblastech: pro léky, služby s vysokým podílem lidské práce včetně renovací bydlení a podobně. V České republice do roku 2010 platí snížená sazba DPH třeba na pečovatelské služby, mytí oken či sociální bydlení. Ekologických položek je několik: palivové dřevo, dřevěné štěpky nebo třísky, piliny a dřevěný odpad, včetně briket či pelet [18]. Mnohem širší spektrum ekologicky motivovaných snížených sazeb (na vodní a větrné turbíny, fotovoltaické články, biologické přípravky k čištění odpadních vod na bázi bioenzymů, bionaftu, bioplyn a metylesterřepkové oleje, náplně do malých čistíren odpadních vod a podobně) platilo od roku 1993 do vstupu do EU; poté od něj stát musel ustoupit kvůli konfliktu s evropskou legislativou [17].

Tradičně jsou položky snížených sazeb DPH vybírány hlavně se zřetelem na sociální přínosy. Ale Francie a Velká Británie v červenci 2007 navrhly rozšíření seznamu zboží a služeb, u kterých unijní pravidla dovolí nižší sazby, také o automobily s nízkými emisemi CO₂, izolační materiály, úsporné žárovky a energeticky efektivní domácí elektrospotřebiče a další výrobky. Návrh počítá se sazbou 5%, což by oproti českým 19% byl výrazný rozdíl.

Očekává se, že Evropská komise přijde se svým návrhem během několika měsíců. Podpora zejména Velké Británie, která tradičně bývá skeptická k jakékoli evropské daňové legislativě, mu může usnadnit cestu. Nicméně harmonizace sazeb DPH v EU bývá vždy obtížná. Návrh musí získat jednomyslnou podporu všech 27 členských států. Česká vláda by se měla za francouzsko-britský návrh – a konkrétní legislativu, která z něj vzejde – jednoznačně postavit.

3. Obalová daň

Obaly tvoří asi polovinu objemu a čtvrtinu hmotnosti českých komunálních odpadů [19]. Množství obalového odpadu soustavně roste [20]. V roce 2006 bylo na český trh uvedeno přibližně 3,1 milionů tun obalů [21], z nichž vzniklo 898 tisíc tun obalových odpadů, tedy o šest procent více než o rok dříve [20].

Přibývající obaly nejen obtěžují domácnosti a zvětšují obcím a městům účty za nakládání s odpady, jež musí uhradit daňoví poplatníci. Rovněž zbytečně zvyšují nároky na spotřebu přírodních surovin i energie.

Odpady přitom představují cenné surovinové zdroje: podstatnou část odpadů lze recyklovat. Recyklační průmysl nabízí pracovní i obchodní příležitosti [22]. Zálohování a recyklace vytváří více pracovních míst než skládkování nebo spalování [23].

Příležitosti k recyklaci a především snižování množství odpadních obalů zdaleka nejsou využívány. Denně se v České republice prodá téměř 5,5 milionů kusů PET lahví, asi 60 tisíc tun ročně [24]. Pouhá polovina z nich se recykluje, druhá polovina, tedy 30 tisíc tun, končí zbytečně na skládkách, ve spalovnách, v lesích nebo příkopech [24]. Tržní cena skládkovaných PET lahví, které města a obce neprodají recyklačnímu průmyslu, podle kalkulací Hnutí DUHA činí asi 200 milionů korun za rok [24].

Nicméně stát na papíře říká, že prioritou, která bude recyklaci předcházet, musí být snižování množství obalových odpadů. Současná česká odpadová politika vychází z konceptu známého jako odpadová hierarchie: v ideálním případě by se vzniku odpadů mělo předcházet, a pokud to nejde, měly by se předně v co největší míře výrobky opětovně používat > recyklovat > energeticky využívat a co nejméně skládkovat.

Předcházení vzniku odpadů je formálně hlavním cílem české odpadové legislativy [25]. Rovněž Plán odpadového hospodářství České republiky prohlašuje za prioritu v nakládání s obaly a odpady z obalů prevenci, opakované použití a recyklaci [26]. Ale ve statistikách ani v každodenním životě to není vůbec vidět. Naopak: obalových odpadů přibývá, a ekonomika tak plýtvá větším a větším množstvím surovin.

Nejde přitom pouze o PET láhve, ale obalové odpady vůbec. Účelem zákona o obalech je sice „chránit životní prostředí předcházením vzniku odpadů z obalů, a to zejména snižováním hmotnosti, objemu a škodlivosti obalů“ [27], legislativa ale neříká, jak toho dosáhnout. Obalový zákon proklamuje: „Osoba, která uvádí na trh obal, je povinna zajistit, aby hmotnost a objem obalu byly co nejmenší při dodržení požadavků kladených na balený výrobek a při zachování jeho přijatelnosti pro spotřebitele nebo jiného konečného uživatele, s cílem snížit množství odpadu z obalů, který je nutno odstranit.“ [27]

Výrobce ovšem nic nemotivuje, aby na trh dodávali efektivnější, tedy raději menší, nejlépe opětovně použitelné a snadno recyklovatelné obaly. Vládní Plán odpadového hospodářství varoval, že „prevence vzniku odpadů se v potřebné míře neprosazuje, schází ekonomická stimulace a informovanost o přínosech a výhodách opatření i investic do prevence vzniku odpadů“ [26].

Účel zdanění

Stát už účinnou legislativou zvyšuje recyklaci obalových odpadů. Recyklační kvóty zajistily, aby výrobci prostřednictvím společnosti EKO-KOM vytvořili síť barevných kontejnerů na tříděný odpad. Hnutí DUHA prosazuje reformu zákona o odpadech, která dál usnadní třídění a zvýší recyklaci komunálního odpadu – včetně obalů [28]. Ministr životního prostředí už anoncoval, že hlavní body zařadí do svého návrhu novely.

Ale recyklace je pouze jedna část lepšího nakládání s obaly. K ní potřebujeme ještě druhou: prevenci, která zajistí, že zbytečné obaly v první řadě vůbec nevzniknou. Velmi efektivním prostředkem by byla daň z obalů založená na vzoru Finska či Dánska.

Účelem daně by mělo být předcházení vzniků odpadů z obalů. Daň by proto měla motivovat výrobce k tomu, aby za prvé minimalizovali hmotnost a objem obalů; za druhé preferovali obaly opakovaně použitelné a recyklovatelné; a za třetí, aby pro stejný účel používali materiál méně zatěžující životní prostředí. Konečně by daň měla znevýhodnit netříditelné obaly a obaly na jedno použití.

Daň je svého druhu alternativou návrhu povinných záloh na obaly. Oproti povinným zálohám poskytuje obalovému průmyslu větší pružnost, takže i snižuje náklady, a slouží jako impuls k inovacím a zavádění nových, materiálově efektivních technologií. Protože je daň vybírána pouze u nových obalů, motivuje k jejich opětovnému používání a úlevy z daně souběžně podporují zálohovací systémy [29].

Podoba daně

Daně z obalů jsou po řadu let běžnou praxí skandinávských států. Trh měl asi pětadvacet let na to, aby reagoval na různá daňová schémata. Můžeme se tudíž inspirovat a přitom čerpat z bohatých zkušeností. Česká obalová daň může také kombinovat prvky úspěšných modelů, zejména finského a dánského.

Finsko patří díky jednoduché dani na jednorázové nápojové obaly mezi evropskými státy k nejúspěšnějším, pokud jde o opětovné používání obalů [30]. Nejvyšší sazba se zde vztahuje na obaly, které končí na skládkách. Nižší sazbu platí ten, kdo prokáže, že byl obal recyklován, a nulovou firmy, které zajistí, že jsou jejich obaly znovu používány [29]. Daň je ve svém záměru – snižovat objem odpadu z obalů podporou zpětného odběru a opakovaného použití obalů i recyklace – velmi úspěšná. Spotřebitelé a finský nápojový průmysl dobrovolně drtivě preferují opětovně použitelné láhve, v nichž je baleno 97 % nápojů na finském trhu [31].

Ve Finsku ročně produkuje přes dva miliony tun obalů, ale vzniká pouze přibližně 600 tisíc tun obalového odpadu. Více než dvě třetiny obalů – 71 % v roce 2005 [32] – jsou totiž znovu použity [33]. Daň ročně pomáhá předejít vzniku 360 tisícům tun skleněného odpadu a 20 tisícům tun odpadních PET lahví [34].

Nedostatkem finského řešení je ovšem úzké zaměření na nápojové obaly. Nepomůže snížit množství dalších obalů. Právě tento problém svým širším záběrem řeší daň dánská.

Kromě nápojových obalů totiž zahrnuje i další typy obalů a materiálů. Základem daně je od roku 1999 hmotnost materiálu nebo obalu. Protože je vybírána pouze z nových obalů, podporuje opětovné používání, a redukuje tak množství odpadu [35]. Je-li například láhev několikrát znovu naplněna, daň z jednoho naplnění vychází menší než u jednorázové láhve. Kvůli cenové výhodě, kterou daň dává opětovně použitelným obalům, se většina vína a alkoholických nápojů v Dánsku prodává pouze ve vratných lahvích [30]. Ročně se tak zabrání vytvoření 60 tisíců tun odpadu [35]. Přitom obchodníci měli jen velmi málo potíží s logistikou a ani náklady nebyly velké [30]. V roce 2001 byla daň upravena tak, aby pomocí analýz životního cyklu reflektovala ekologické škody, které jednotlivé materiály vyvolávají. Různá výše zdanění má výrobce motivovat k upřednostnění méně škodlivých surovin, například papíru či plastů oproti kovům [35].

Hnutí DUHA proto doporučuje zavést obalovou daň založenou na dánském vzoru.

Předmět daně

Předmětem daně by měly být všechny obaly a obalové materiály (respektive tzv. obalové prostředky podle zákona o obalech) uváděné na český trh.

Igelitové tašky

Po vzoru úspěšných projektů v několika státech lze též uvažovat o speciální dani uvalené výlučně na spotřebu plastových nákupních tašek, které jsou u nás v obchodech rozdávány zdarma.

Ročně se ve světě vyrobí něco mezi 500 miliardami až jedním bilionem plastových nákupních tašek. Asi tři procenta z nich se dostanou do přírody, kde se rozkládají asi 1000 let [19]. U nás jen Tesco rozdává ročně zdarma přes 100 milionů tašek [36]: v roce 2005 to bylo už 145 milionů v hodnotě 45 milionů korun. Pouhé jedno procento igelitek je recyklováno [19]. Zbytek končí na skládkách či ve spalovnách, v horším případě na ulicích, v parcích a volné krajině.

Podle analýzy, kterou si zadala irská vláda, je nevhodnějším prostředkem snížení spotřeby plastových nákupních tašek nějaká forma daně [37]. Zdanění má motivovat ke změně spotřebitelského chování. Daň z plastových tašek zavedlo hned několik zemí. Pouze v Irsku je daň vybírána u spotřebitele a právě tomu je přičítána její úspěšnost. Irsko po zavedení daně v roce 2002 zaznamenalo dramatický pokles spotřeby jednorázových nekvalitních tašek: v následujících dvou letech jich ubylo 90 procent [38]. Zároveň roste spotřeba opětovně použitelných tašek. Irská zkušenost ukazuje, že dobře připravená daň může být výjimečně účinným opatřením, které zajistí minimalizaci odpadu při velmi nízkých administrativních nákladech. Maloobchodníci ušetří peníze utrácené na bezplatné jednorázové tašky, které v důsledku platí zákazníci, a vydělají na prodeji opětovně použitelných.

Výraznou roli na úspěchu daně měla její sazba, záměrně stanovená relativně vysoko v poměru k ceně tašky. Záměrem zdanění bylo jednorázové tašky v podstatě vyloučit, aniž by bylo naprosto zakázáno je používat v případě spontánního nakupování. Od roku 2008 platí spotřebitel přímo při nákupu 22 centů (původně 15 centů) z jedné jednorázové plastové nákupní tašky. Poplatek je uváděn odděleně na účtence, a to ve všech prodejnách, které poté platí daň ministerstvu financí. Spotřebitel samozřejmě neplatí, pokud si přinese vlastní tašku [39].

Základ daně

Daň musí účinně motivovat podniky, aby vyráběly obaly s minimální hmotností a objemem. Měla by proto být vybírána z kilogramu použitého materiálu. Zdanění podle hmotnosti podporuje snížení spotřeby surovin a redukuje množství vznikajícího odpadu [29].

Pokud by se obal skládal z několika materiálů, byla by daň kalkulována jako součet sazeb uvalených na jednotlivé materiály. Tvoří-li jeden materiál více než 90 procent hmotnosti obalu, byla by daň počítána podle sazby pro příslušný materiál a podle celkové hmotnosti obalu [40].

Sazby daně

Obalová daň má motivovat výrobce, aby, pokud mají na výběr, pro stejný účel použili materiál, který je energeticky efektivnější a vyvolává menší ekologické škody.

Optimálním řešením je z hlediska cíle zdanění diferenciací sazeb podle výsledků posouzení životních cyklů (Life Cycle Assessment, LCA) různých obalových materiálů. Zařadit do procesu vytváření odpadové politiky LCA studie doporučuje Evropská komise: „Uplatněním přístupu životního cyklu mohou být snadněji identifikovány priority a efektivněji zacílena politika, takže je v poměru k vynaloženému úsilí dosaženo maximálního prospěchu pro životní prostředí.“ [22]

První se touto cestou vydali Dánové. Nejvyšší sazbu platí dánský výrobce za hliník – materiál představující zdaleka největší zátěž pro životní prostředí [29]. Získávání hliníku je energeticky velmi náročný proces. Na každou tunu vyrobeného kovu vypustí hliníkárna asi 15 tun CO₂-ekvivalentu skleníkových plynů [41]. Hliník lze velmi dobře recyklovat, přičemž spotřeba energie je zhruba o 95% nižší než při jeho výrobě z přírodní suroviny [42]. V roce 2006 u nás vzniklo 7815 tun hliníkových obalových odpadů, recyklováno bylo ale pouhých 30% [20].

Dánské LCA analýzy určily vyšší ekologické škody – a potažmo větší sazby daně – pro hliník > polystyren a PVC > PET > ocel a cín, nižší pro sklo > papír > dřevo [29]. Je pravděpodobné, že se LCA v jednotlivých zemích nebudou dramaticky lišit, a tedy že hierarchie sazeb by u nás byla podobná jako v Dánsku (viz Tabulka 1). Spotřeba energie na výrobu jednoho kilogramu polyethylentereftalátu (PET) je 2,5krát menší než u výroby stejného množství hliníku [43]. LCA studie zaměřená na dva z nejrozšířenějších druhů nápojových obalů – jednocestné PET láhve s objemem 1,5 litru a skleněné vratné láhve o objemu 0,7 litru – konstatovala, že v českých podmínkách s narůstajícím počtem opětovných použití většina negativních vlivů u skleněných lahví klesá. Nejnižší negativní dopad na životní prostředí způsobuje skleněná láhev se 40 cykly, kdežto výroba skleněné láhve na jedno použití spotřebuje téměř pětkrát více energetických surovin. Výroba nových PET lahví vyžaduje více energie než jejich oplachování před opětovným plněním a produkuje více skleníkových plynů [44]. Největší celkový negativní dopad má pak jednorázová skleněná láhev [45].

Tabulka 1: Sazby obalové daně v Dánsku v roce 2007

Materiál	Sazby (€/kg)
Hliník	4,4694
Polystyren (EPS) a PVC	2,7313
Plasty kromě EPS a PVC, přírodní materiál	1,7381
Ocel a cín	1,2415
Plasty kromě EPS a PVC, vysoce plněný materiál	1,0402
Plasty kromě EPS a PVC, recyklovaný materiál	1,0402
Sklo a keramika	0,2483
Papír a karton, přírodní materiál	0,1275
Papír a karton, recyklovaný materiál	0,0738
Dřevo	0,0738

Zdroj: OECD / EEA [46]

Prevenici může navíc dále podporovat použití finského systému nulové a snížené sazby, který motivuje výrobce a dovozce, aby provozovali systémy zpětného odběru a opakovaného použití obalů a zajišťovali recyklaci obalů [34]. Daň může být nulová (opětovně používané obaly) nebo snížená (recyklované obaly) [29]. Poplatník musí prokázat, že jeho obal je součástí systémů schválených ministerstvem životního prostředí, které splňují tři požadavky: výše zálohy se pohybuje v rozmezí 0,08–0,25 eura, je dosaženo dostatečné míry návratnosti (75 % v prvním roce, 85 % ve druhém, 90 % ve třetím a 95 % ve čtvrtém) a výsledky jsou hlášeny ministerstvu. Pokud jsou splněny všechny podmínky, vztahuje se na obaly, které jsou recyklovány, nižší sazba (25 % standardní sazby) a nulová daň na opětovně používané obaly [29].

U nás by se situace oproti Finsku měla mírně lišit: průmysl totiž (respektive osoby, které uvádějí obaly nebo balené výrobky na trh nebo do oběhu) platí za sběr a recyklaci obalů jedinému kolektivnímu systému – ministerstvem životního prostředí autorizované obalové společnosti EKO-KOM, a. s. Částku, kterou poplatníci daně odvádějí EKO-KOMU (případně jiné autorizované obalové společnosti), by si mohli odečíst od daně. Procento snížení sazby u obalů, které jsou recyklovány, by mělo záviset na procentu recyklace daných typů obalů: standardní sazba by měla být snížena o procentní míru recyklace daného obalu, kterou vykazuje systém zpětného odběru, jehož je poplatník daně součástí. Například deklaruje-li EKO-KOM 60% míru recyklace PET lahví, získá poplatník daně slevu 60% a platí pouze 40% standardní sazby. Podobně by výrobce skleněných obalů registrovaný v EKO-KOMU platil 32% sazbu, protože EKO-KOM recykluje 68% skleněných obalů.

4. Daň z motorových vozidel

Automobilová doprava soustavně roste. S naprostou spolehlivostí tak každý rok přibývá rovněž emise oxidu uhličitého, které produkuje: od roku 1990 stouply na 284 % [47]. Osobní auta s devíti miliony tun ročně se na silničních emisích podílejí 57 % [48].

Každý den česká ekonomika utratí přes 400 milionů korun za dovoz ropy a ropných výrobků. Vysoký import nejen zvětšuje záporný sloupeček ve statistikách obchodní bilance. Česká republika tak rovněž prakticky financuje autoritativní režimy, ke kterým má vážné výhrady. Každý devátý litr benzínu, který Češi načerpají u pumpy, pochází z korupcí prosceného ázerbájdžánského státu dynastie Alijevů [49].

Auta jsou rovněž hlavní příčinou zdraví škodlivého znečištění ve větších městech. Koncentrace některých škodlivých látek, hlavně mikročástic prachu, rakovinotvorného benzo(a)pyrenu a přízemního ozónu, ve vzduchu v řadě míst běžně překračuje hygienické limity [48]. Rozhodující roli přitom hrají výfukové plyny. Imisní limity pro karcinogenní benzo(a)pyren v roce 2007 překročil vzduch na 51 % monitorovacích stanic [48].

Alarmující stav se jen tak nezlepší: automobily na českých silnicích jsou totiž staré. Průměrný věk osobních aut se blíží čtrnácti letům [50]. Průměrná stáří všech vozidel dosahuje dokonce sedmnácti let [50]. To je propastný rozdíl od průměrných 7,5 roku v patnácti státech původní Evropské unie [51]. Vinu nejsou ojeté automobily z dovozu, které v posledních třinácti letech tvořily polovinu nových registrací a jejichž počet stoupá [52]. Nová vozidla přitom většinou splňují přísnější EURO normy – vypouštějí méně zdraví škodlivých emisí, způsobují méně hluku a poskytují vyšší bezpečnost.

Účel zdanění

Proto by reforma daní z motorových vozidel měla v první řadě rozhýbat trh s vysoce efektivními automobily. Musí motivovat spotřebitele, aby si vybírali vozy s nízkou spotřebou. Mezi různými typy jsou totiž velké rozdíly. Britská Společnost výrobců a obchodníků s motorovými vozidly (Society of Motor Manufacturers and Traders) spočítala, že pokud si každý majitel koupí nejefektivnější vůz ve třídě, kterou si vybral, průměrná spotřeba nových vozů oproti dnešní skladbě nákupů klesne o 30 % [53].

Daň tak přispěje ke snížení emisí CO₂, zlepšení místního znečištění ve městech a nižší spotřebě – a po-
tažmo dovozu – ropy. Navíc pomůže k rychlejší obměně vozového parku a podpoří nabídku zelenějších automobilů na trhu. Evropská asociace výrobců automobilů (ACEA) soudí: „Zdanění automobilů a alternativních paliv založené na [emisích] CO₂ má značný potenciál ke snižování [emisí] CO₂ a vytvoření ekonomické motivace, na kterou budou reagovat výrobci vozidel a dodavatelé paliv. Daňový systém založený na CO₂ zvyšuje povědomí spotřebitelů a dává politický signál, že společnost považuje snižování emisí CO₂ za prioritu.“ [54]

Podoba daně

Státy Evropské unie používají dvě podoby daně z motorových vozidel: takzvanou registrační daň (jednorázová v souvislosti s koupením automobilu) nebo oběhovou (každoroční) daň. Velmi přibližně může být za oběhovou daň považována česká silniční daň. Platí ji však jen ti majitelé, kteří své vozy užívají k podnikání.

Podle Evropské komise „snížení emisí CO₂ nezávisí na typu daně, tj. registrační nebo oběhová daň, ale více na tom, je-li zdanění stanoveno podle CO₂, a na míře diferenciací daně“ [55] [56].

Oba typy se přesto zřetelně liší účinkem: registrační daň má silnější bezprostřední vliv při koupi auta než oběhová. Pokud je dostatečně vysoká, může u nově registrovaných vozidel velmi silně působit na snižování měrných emisí [57].

Registrační daň v nějaké podobě vybírá 18 ze 27 zemí Evropské unie (viz Tabulka 2). Důvod, proč se ji některé členské státy zdráhají zavést, je více než opodstatněný také v českém prostředí: smysluplná

registrační daň brání obnově vozového parku. Aby byla účinná, musí být vysoká; pak ale zdražuje nákup nového automobilu. V České republice to není žádoucí: ceny automobilů jsou u nás nejvyšší v celé Evropské unii [58] a každý rok přibývá ojetých aut z dovozu [59]. Tento problém se dá teoreticky řešit tak, že u poměrně efektivnějších modelů, které emitují méně než 140 g CO₂/km, uplatníme nulovou sazbu daně. Každý se tak může vyhnout placení daně, pokud si koupí vůz s odpovídajícími emisemi. Hranice se může postupně snižovat od 140 gramů, dokud nedosáhne 120 g/km.

Další možností je tzv. feebate systém: daň coby kombinace poplatku (fee) z vozidel s vysokou spotřebou a slevy (rebate) na auta s nízkou spotřebou. Aby skutečně ovlivnilo výběr vozu, musí být rozlišení mezi poplatkem a slevou dostatečně velké. Může být například počítáno jako taxa z každého gramu CO₂/km, který přesáhne základní hodnotu, jež bude postupně snižována. Taxa by měla činit alespoň 100 € z gramu CO₂/km; pokud by základní hodnota činila 160 gramů, auto vypouštějící 120 gramů na kilometr by tak získalo slevu 4000 €. Kdo by si koupil auto emitující 180 g/km, platil by 2000 € [57].

Slabina registračních daní spočívá v tom, že pouze v několika zemích Evropské unie jsou dostatečně vysoké, aby byly sto významně ovlivnit preference na trhu. Patří mezi ně Finsko, Řecko, Irsko, Nizozemsko, Portugalsko, Malta a zejména Dánsko s vůbec nejvyšším zdaněním vozidel v unii [57].

V Dánsku registrační daň kalkulují z hodnoty motorového vozidla (tj. z normální ceny vozidla včetně 25% DPH a vždy alespoň 9% obchodní přírůžky). Sazba pro nová auta je stanovena na 105% z prvních 76 400 dánských korun v hodnotě vozu plus 180% ze zbytku hodnoty. Proto například nabízel-li výrobce osobní automobil za 85 tisíc DKK (282 710 Kč) plus DPH ve výši 21 250 DKK, po odečtení bezpečnostního vybavení od zdanitelné hodnoty auta (minus 7250 DKK) registrační daň zvýší konečnou cenu na 222 850 DKK (741 199 Kč), tedy téměř trojnásobek původní hodnoty [60].

Stejný princip zdanění platí i pro ojetá auta, ale částky, od kterých se daň stává progresivní, jsou menší. U dva roky starého auta hranice mezi 105% a 180% sazbou činí 46 600 DKK a s rostoucím stářím vozu se snižuje, takže u aut starších šesti let je už jen 7600 DKK. Vozidla do dvou tun používaná k podnikání mají nižší sazby [61].

Dánský zákon odečítá od zdanitelné hodnoty aut položky, které vylepšují ekologické a bezpečnostní parametry vozu (nízká spotřeba paliva, speciální vybavení a podobně). Pokud jde o bezpečnost, znamenalo opatření úspěch; horší je to s omlazením vozového parku: vysoké zdanění zdražuje nákup automobilu, a tudíž i jeho výměnu: 40% dánských vozů je starších deseti let [62].

Tabulka 2: Registrační daně z motorových vozidel v Evropské unii, rok 2008

Stát	DPH	Registrační daň	Celková daň (při objemu válců 2000 cm ³)
Belgie	21 %	Podle objemu válců a stáří, 495 při 2000 cm ³	25 %
Dánsko	25 %	105 % až do hodnoty vozu 76 400 DKK, 180 % na zbytek hodnoty	156–240 %
Finsko	22 %	Podle ceny emisí CO ₂ , 10–40 %	34,2–70,8 %
Francie	19,6 %	Podle emisí CO ₂ , od 200 € (161–165 g/km) do 2600 € (nad 250 g/km)	23 %
Irsko	21 %	Podle emisí CO ₂ , do 36 %	57 %
Itálie	20 %	Národní daň 150,81 €	23 %
Kypr	15 %	Podle objemu válců a emisí CO ₂ , 4000 CYP při 2000 cm ³	35 %
Lotyšsko	18 %	373 €	20 %
Malta	18 %	Podle objemu válců, 65 % při 2000 cm ³	93 %
Maďarsko	25 %	Podle emisí, 960 tisíc HUF pro benzínový vůz s objemem 2000 cm ³ a standardem EURO 4	44 %
Nizozemsko	19 %	Podle ceny a emisí CO ₂	55 %

Polsko	22 %	Podle objemu válců, 3,1 % při 2000 cm ³	25 %
Portugalsko	21 %	CO ₂	58 %
Rakousko	20 %	Podle spotřeby paliva, do 16 %	30 %
Rumunsko	19 %	Podle objemu válců a emisí, 700 € pro vůz s objemem 2000 cm ³ a standardem EURO 4	22,5 %
Řecko	19 %	Podle objemu válců a emisí, 40 % pro vůz s objemem 2000 cm ³ a standardem EURO 4	59 %
Slovinsko	20 %	1–13 %	29 %
Španělsko	16 %	Podle emisí CO ₂ , od 0 % (do 120 g/km) do 14,75 % (nad 200 g)	25,75 %

Zdroj: ACEA 2008 [61]

Oběhovou daň na osobní vozidla uplatňuje osmnáct zemí EU (viz Tabulka 2). Předností je, že nepůsobí pouze jednorázově: jde v podstatě o daň z vlastnictví vozidla, kterou stát vybírá každý rok, podobně jako českou silniční daň. Je-li diferencována podle výfukových emisí, má oproti dani registrační podstatnou výhodu: průběžně motivuje majitele, aby stará a špinavější auta (s vyšší taxou) vyměnili za nové modely [57]. Obecným problémem oběhových daní jsou sazby, často příliš nízké na to, aby skutečně ovlivnily preference nakupujících [57]. Aby skutečně účinkovala, musí být sazba poměrně vysoká [63].

Ze zkušeností evropských států vyplývá, že větší poptávku po vysoce efektivních autech v současné době by mohla nejučinněji podpořit dvě řešení:

- systém feebate, respektive jeho francouzská podoba,
- oběhová daň se značně vysokými sazbami.

Francouzské schéma bonus – malus, které platí od ledna 2008, spočívá v bonusu pro spotřebitele, který koupí vysoce efektivní auto, a poplatku (malus) pro toho, kdo si vybere vůz s vysokou spotřebou. Cílem je urychlit omlazení vozového parku. Za nákup auta emitujícího méně než 60 gramů CO₂ na ujetý kilometr získá každý Francouz nejvyšší z možných bonusů: z ceny se odečte 5000 €. Za auto produkující více než 250 g/km naopak zaplatí nejvyšší extra daň ve výši 2600 €. Pokud se kupující auta, na které se vztahuje bonus, zároveň zbaví vozu staršího patnácti let, obdrží navíc další bonus v hodnotě 300 €. Systém bude postupně vylepšován snižováním hranice emisí CO₂, od které bude vyplácen bonus, a to o pět gramů na kilometr každé dva roky [61].

Tabulka 3: Bonus-malus systém uplatňovaný ve Francii v roce 2008

Emise CO ₂ (g/km)	Bonus (€)	Malus (€)
≤ 60	5 000	
< 100	1 000	
101–120	700	
121–130	200	
131–160	0	0
161–165		200
166–200		750
201–250		1 600
< 250		2 600

Zdroj: ACEA 2008 [61]

Podle oficiálních statistik vzrostl bezprostředně po zavedení schématu o 45 % prodej vozidel s emisemi nižšími než 130 g/km. Průměrné emise z nových automobilů prodaných v roce 2008 se snížily o devět procent [64]. Systém byl zamýšlen jako příjmově neutrální, extra daně měly financovat bonusy. Francouzské ministerstvo financí ale nyní odhaduje, že paradoxně díky jeho úspěchu by mohl systém přijít vládě až na 200 milionů eur [65].

Výběr auta má na budoucí emise a zdraví městského ovzduší velký vliv; v České republice ale v současnosti žádná opatření ke koupi zelenějšího modelu nemotivují. Právě bonus-malus se zdá být nejučinnějším pozitivní motivací, kterou by vláda a zákonodárci mohli využít. Vzhledem ke krátké době fungování francouzského systému je ovšem na místě rozvážnost v hodnocení výsledků. Ačkoli je design daně důvtipný, některé detaily mají chyby: pořizovací cena kategorie aut s nejvyššími emisemi je tak vysoká, že výše extra daně (malus) pravděpodobně neodradí od jejich nákupu. Sazba by musela být podstatně vyšší [66]. Majitel auta navíc platí pouze jednou, takže tato daň má stejnou nevýhodu jako klasická registrační daň.

Variantou systému bonus-malus je zavedení oběhové daně. Hovoří pro ni logika administrativních i finančních nákladů: je jednodušší reformovat stávající silniční daň rozšířením na soukromé vozy a motocykly, a diferencovat její sazby podle velikosti spotřeby [55] než zavádět úplně novou daň.

Rovněž český automobilový průmysl v pozoruhodné shodě s dovozci aut volá po účinných opatřeních, jež budou motivovat spotřebitele i firmy „k nákupu vozidel příznivějších životnímu prostředí a s vyšší mírou bezpečnosti, čehož je možno dosáhnout dílčími úpravami a vhodnou kombinací již používaných ekonomických nástrojů (silniční daň, DPH, pojištění apod.)“ [59].

Tabulka 4: Přehled oběhových daní z motorových vozidel v Evropské unii podle základu daně, rok 2008

Základ daně	Osobní auta
Objem válců	Belgie, Irsko, Kypr, Malta, Německo, Portugalsko, Rumunsko, Řecko
Kilowatt	Bulharsko, Itálie, Rakousko
Spotřeba paliva	Dánsko
Stáří	Finsko
Hmotnost	Dánsko, Finsko, Lotyšsko, Maďarsko, Nizozemsko, Švédsko
Emise Co ₂	Irsko, Kypr, Lucembursko, Velká Británie, Švédsko
Výfukové emise	Itálie, Německo
Koňská síla	Španělsko
Žádná daň	Česká republika, Estonsko, Francie, Litva, Polsko, Slovensko, Slovinsko
	Komerční vozidla
Hmotnost a nápravy	Belgie, Bulharsko, Česká republika, Finsko, Francie, Lucembursko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Švédsko, Velká Británie
Hmotnost	Dánsko, Estonsko, Irsko, Itálie, Lotyšsko, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Polsko, Rakousko
Placený náklad	Itálie, Řecko, Španělsko
Kilowatty	Itálie
Výfukové emise	Německo, Švédsko, Velká Británie
Informace není k dispozici	Kypr, Litva, Malta, Slovinsko

Zdroj: ACEA 2008 [61]

Předmět daně

Předmětem daně by měla být silniční motorová vozidla a jejich přípojná vozidla registrovaná a provozovaná v České republice.

Daňový základ

Daňové opatření může účinně snižovat nejen spotřebu ropy a emise skleníkových plynů, ale také místní znečištění ve městech a obcích. Aby bylo účinné, musí být založeno na emisích CO₂ [55]. Daň by ale měla obsahovat také prvky, které budou motivovat k výběru aut s nižšími emisemi látek, které bezprostředně škodí lidskému zdraví.

Rozdíl mezi CO₂ a spotřebou paliva coby daňovým základem je ryze formální. Hnutí DUHA nicméně považuje za lepší volit emise proto, že je budou používat rovněž vznikající evropské standardy efektivnosti automobilů. Jednotné řešení napříč legislativou zvýší přehlednost a srozumitelnost pro spotřebitele.

Základem daně pro osobní vozidla by proto mělo být množství emisí CO₂ na kilometr a druh paliva. Rozlišení podle druhu paliva je potřebné právě proto, že auta s naftovými motory za sebou zanechávají více zdraví škodlivých mikročástic prachu (PM) a oxidů dusíku, takže je potřeba u nich zavést vyšší sazbu [67].

Sazby pro dříve registrovaná vozidla by se měly odvíjet od plnění EURO norem, druhu paliva a spotřeby paliva (normovaná průměrná spotřeba) [67].

Po vstupu České republiky do Evropské unie vstoupila v platnost povinnost označovat vozidla množstvím emisí CO₂ a spotřebou paliva. Spotřebitel tedy může tyto údaje snadno zjistit. Avšak u starších vozidel to není zaručeno. Proto by zde daň měla být odvozena od plnění EURO norem (které omezují zdraví škodlivé emise) a spotřeby paliva (můžeme předpokládat, že spotřeba bude korelovat s emisemi CO₂) [67].

Základem daně pro nákladní vozidla by měla být kombinace tří faktorů: hmotnosti na nápravě, počtu náprav u návěsů a EURO normy [67]. Na hmotnosti vozidla závisí mimo jiné také spotřeba paliva [68].

Autobusy by podle Hnutí DUHA neměly být zdaněny, což pomůže udržet nízké náklady – a ceny – za čistou, efektivní veřejnou dopravu.

Základem daně pro motocykly by měla být spotřeba paliva a stáří vozidla (pro zařazení do EURO norem) [67].

Sazby daně

Sazby je potřeba diferencovat tak, aby daň účinně motivovala – tedy aby rozdíl mezi jednotlivými pásmy byl pro spotřebitele dobře srozumitelný [55] [69] [70].

Hnutí DUHA zde navrhuje sazby od nuly do 69 tisíc korun, založené na velikosti emisí oxidu uhličitého (a potažmo spotřebě), typu motoru a emisích prachových mikročástic (viz Tabulka 5). Vycházejí z výzkumu britského ministerstva dopravy, který zjistil, že na ostrovním trhu dostatečný by rozdíl mezi jednotlivými sazbami mohl činit 300 liber [70]. Ale tento předpoklad – a tedy i výši jednotlivých sazeb – by bylo potřeba revidovat detailním průzkumem chování českých spotřebitelů.

Coby základní motivaci navrhujeme nulovou sazbu daně pro vozidla s emisemi do 120 gramů CO₂ na jeden ujetý kilometr. (Pokud to evropská legislativa v budoucnu dovolí, doporučujeme účinek podpořit navíc také zavedením snížené 5% sazby DPH na nejefektivnější auta s nejnižšími emisemi a spotřebou – viz rámeček na straně 11) Spotřebitel tak dostává na výběr: zvolí-li vysoce efektivní vůz, placení daně se může vyhnout.

Sazby by měly být diferencovány podle druhu paliva: na naftu se bude – kvůli horším dopadům na zdraví vinou emisí pevných částic a oxidů dusíku (NOx) – vztahovat vyšší částka než na benzínové vozy. K dani pro auta s naftovými motory bez filtru na mikročástice prachu by se navíc připočítávala tzv. PM-taxa. Výše taxy by se podle spotřeby vozu pohybovala od nuly do 2500 korun ročně. Evropský výzkumný projekt EXTERNE spočetl velikost ekologických a zdravotních škod z jednoho kilogramu emisí mikročástic prachu na 570 korun [67].

Dalším prvkem, který má podpořit rozhodnutí koupit efektivnější automobil, je sazba pro nová vozidla v prvním roce, kdy byly koupeny: pro auta s vysokými emisemi bude vyšší než standardní roční sazba a nižší pro vozy s nízkými emisemi [69]. Sazba v prvním roce v podstatě nahrazuje funkci registrační daně. Měla by proto být dostatečně vysoká, aby spotřebitele odradila od koupě málo efektivního vozu s vysokou spotřebou.

Pokud má daň měnit spotřebitelské chování, musí být zákazníci s účelem programu dobře seznámeni; stát by proto měl daňové opatření podpořit silnou informační kampaní [69].

Tabulka 5: Návrh sazby daně na osobní motorová vozidla registrovaná po zavedení daně, podle Hnutí DUHA (v Kč/rok)

Emise CO ₂ (g/km)	Benzín		Nafta		Z toho PM taxa
	Standardní sazba	Sazba v prv- ním roce	Standardní sazba	Sazba v prv- ním roce	
Do 100	0	0	0	0	0
101-120	0	0	0	0	0
121-150	3 000	0	3 200	0	0
151-165	6 000	10 000	6 300	10 300	300
166-185	15 000	20 000	15 400	20 400	400
186-200	21 000	29 000	21 500	29 500	500
201-220	27 000	38 000	27 800	38 800	800
221-250	33 000	47 000	34 200	48 200	1 200
251-300	39 000	56 000	40 800	57 800	1 800
Nad 301	45 000	65 000	47 500	67 500	2 500

Sazby daně pro nákladní vozidla a motocykly by rovněž měly být diferencovány. Hnutí DUHA navrhuje pro ně převzít hodnoty navržené v koncepci ministerstva životního prostředí z roku 2005 [67].

Diferenciace sazeb by měla motivovat k náhradě starého vozidla novým. Proto navrhujeme vzít osm let stáří – půl roku nad současným průměrným věkem aut v EU – jako výchozí bod, od kterého bude sazba daně progresivní. Pro veškerých motorových vozidel starších osmi let by každý další rok měly sazby stoupat o tři procenta [68].

5. Pesticidová daň

Spotřeba pesticidů na českých polích, vinicích, chmelnicích či v sadech prudce klesla na začátku devadesátých let, ale od druhé poloviny dekády opět o desítky procent stoupla. Jenom v roce 2007 se vyhoupla o bezmála devět procent [48]. Činí čtyři miliony kilogramů ročně [71]. Průměrné náklady na postřik jednoho hektaru zemědělské půdy činí 1443 korun [72].

Spotřeba pesticidů je u nás nižší než ve většině států západní Evropy, často i několikanásobně [73]. Oficiální vládní zpráva ale varuje: „Nebezpečím do budoucna je jednostranné zvyšování spotřeby pesticidů díky zlepšující se finanční situaci zemědělců.“ [72] Hlavní příčinou nižší spotřeby totiž není rozdíl ve způsobu hospodaření, nýbrž nízká kupní síla českých zemědělců. Proto se očekává, že spotřebu opět podstatně zvětší narůstající evropské dotace ze Společné zemědělské politiky [74].

Pesticidy, ze své podstaty toxické látky, jsou závažným problémem, jehož řešení však česká agrární i ekologická politika zanedbává. Plošné nasazení vedle vážných zdravotních rizik také snižuje biologickou diverzitu v zemědělské krajině: oběťmi postřiků se stávají rostliny a zvířata, která úrodu nijak neškodí. Právě nasazení pesticidů patří mezi hlavní důvody, proč v krajině ubylo tolik hmyzu, divokých rostlin a ptáků. Nejde pouze o přímé zabíjení. Ptáci jako strnadi a koroptve doplácí na to, že insekticidy a herbicidy hubí hmyz či rostliny, kterými se živí [75].

Rezidua pesticidů kontaminují potraviny, pitnou vodu a půdu. Řada pesticidů patří mezi karcinogeny. V českém zemědělství se běžně užívají pesticidy, které narušují funkci hormonů a jež například v sousedním Německu vůbec nejsou povoleny [76]. Mohou především narušit vývoj plodu v těle matky. Lékaři se domnívají, že ony a další chemické látky stojí za některými nepříznivými zdravotními trendy, především neustálým poklesem množství spermií [76].

Zbytky pesticidů se podle oficiálních testů objevují v 18–28 % českého ovoce a zeleniny. Kromě jediného procenta nepřekračují předepsané limity [77]. Podle vědeckých zjištění ale pesticidy působí i při extrémně nízkých dávkách, které byly dosud považovány za naprosto bezpečné [78] [79].

Účinnost pesticidů má ovšem své meze. Ačkoliv od druhé světové války celosvětově desetkrát vzrostla spotřeba insekticidů, ztráty způsobené hmyzími škůdci se zvýšily ze sedmi na patnáct procent [80]. Jak vyplývá z dánských experimentů, zemědělci běžně nakládají s pesticidy neekonomicky: postřiky jsou častější a zejména větší, než je nezbytné [81].

V zemědělství jsou velké příležitosti ke snížení spotřeby pesticidů. Dánská zkušenost ale ukazuje, že se tak děje, až když zemědělci skutečně cítí motivaci [81]. Dánsko díky účinnému vládnímu programu snížilo četnost aplikací pesticidů z průměrných 3,1 postřiků ročně na hektar v letech 1990–1993 na 2,1 o deset let později [82]; přitom výzkumy ukazují, že frekvence může dále klesnout na hodnotu 1,4, aniž by zemědělství utrpělo závažné ekonomické ztráty [29] [83].

V České republice chybí podrobná data o četnostech postřiků pesticidy. Evidentní rezervy však jsou – přinejmenším v nevyužitých příležitostech k přechodu na ekologické zemědělství, které syntetické pesticidy téměř vůbec nepoužívá. Poptávka po biopotravinách rapidně roste, naráží ale na slabou nabídku českého zboží [84]. Přes 60 % biopotravin na českém trhu pochází ze zahraničí [85].

Účel zdanění

Pesticidová daň by měla výrazně motivovat k nižší spotřebě pesticidů (přípravků na ochranu rostlin), které představují největší riziko pro lidské zdraví a přírodu, respektive zvýšením relativní ceny zvláště škodlivých pesticidů motivovat k volbě méně nebezpečných alternativ, včetně rozvoje ekologického zemědělství.

Daň nevyřeší veškeré problémy způsobované pesticidy. Představuje dynamický motiv ke snížení spotřeby (přímý efekt), používaný v kombinaci s legislativními regulacemi (zákazy, pravidla používání). Zkušenosti ze skandinávských zemí ukazují, že účinnost daně se zvýší, pokud z části jejich výnosů jsou financována další opatření, například poradenská služba pro zemědělce (nepřímý efekt) [86] [87]. Právě ve Skandinávii pesticidové daně již od osmdesátých let tvořily důležitou součást úspěšných balíčků

opatření k omezení pesticidů. Je obtížné izolovaně posuzovat jejich úspěšnost, nicméně všude pomohly spotřebu pesticidů snížit [86].

Odhaduje se, že ve Švédsku ekologické riziko způsobované pesticidy kleslo od poloviny osmdesátých let o 65 % díky kombinaci snižování celkové spotřeby (o 27 % mezi roky 1990 a 2002) a postupného vylučování extrémně rizikových látek. Přibližně čtvrtina poklesu spotřeby se přitom přisuzuje pesticidové dani [88].

Dánská spotřeba v letech 1995/6–1997, tedy bezprostředně po zavedení tamní daně, klesla o 10–13 %. Celková spotřeba aktivních látek klesla od roku 1996 o 40 %, ovšem roli zde hrála kombinace více faktorů [86], například rozvoj ekologického zemědělství [89].

Také v Norsku pesticidová daň snížila spotřebu [86]. Norské ministerstvo životního prostředí zjistilo, že mezi roky 1998 a 2002 zde zdravotní a ekologická rizika klesla nejméně o čtvrtinu [90].

Podoba (konstrukce) daně

Předmětem daně by měly být veškeré pesticidy a biocidy uváděné na trh v České republice. Většina pesticidů a biocidů je používána v zemědělství, zdanění by se ovšem nemělo vztahovat pouze na ně. Daň může přispět ke snížení často zbytečné spotřeby – a rizik – mimo zemědělství: v domácím použití, lesnictví, zahradnictví a jinde [29].

Základ daně

Skandinávské země používají tři různá řešení:

- Švédsko: zdanění podle množství pesticidu (kilogramy aktivních látek v pesticidu).
- Dánsko: daň ad valorem ve výši 53,85 % maloobchodní ceny u insekticidů a dalších přípravků, respektive 33,3 % u herbicidů, fungicidů a dalších přípravků (procenta maloobchodní ceny, nepočítá se v ní pesticidová daň a DPH).
- Norsko: odstupňovaný daňový systém; devět diferencovaných daňových pásem ze standardní dávky na hektar specifické pro daný produkt (product specific standard area doses, SAD). Daň tedy nebere v úvahu jen množství, ale také rozdílnou míru rizik různých látek [86].

Kalkulování daně podle hmotnosti aktivních látek přestává být vhodné, protože postupně vznikají pesticidy účinnější při stále menších dávkách. Hmotnost tedy zůstává stejná, ale toxické riziko roste [29]. Ekologické a zdravotní škody, které pesticidy způsobují, proto klesnou pouze v případě, že výše daně bude odvozována přímo od nich, nikoli od množství [91] [86] [29].

Za zřetelně úspěšnější než švédská je považována daň dánská. Spíše než konstrukce to ovšem způsobila sazba, která ve Švédsku činí jen okolo 7 % ceny pesticidů a ukázala se být příliš nízkou [86]. Dánská daň byla kritizována kvůli základu ad valorem: nové a dražší, ale méně nebezpečné pesticidy byly v důsledku zdaněny více než staré a nebezpečnější [82]. V diskusi o reformě dánské daně, která by více přímo ovlivňovala ekologické dopady používání pesticidů, tj. četností postřiků, byl navržen přechod na norský model [89].

Hnutí DUHA doporučuje v České republice použít právě norský systém diferencovaných sazeb. Má největší ekologický přínos a zajišťuje i nejspravedlivější zdanění. Vedle absolutního snížení spotřeby pesticidů navíc obrátil poptávku ve prospěch méně nebezpečných preparátů [86].

Konzultační analýza zadaná Evropskou komisí doporučila jako nejlepší řešení právě norský design daňových pásem: „Model zdanění založený na komplexních lidských a ekologických nebezpečích spojených s různými přípravky na ochranu rostlin a s různými způsoby používání by byl vhodnější [než zdanění podle hmotnosti nebo z ceny].“ [91]

Stejně tak inspiraci Norskem kladně hodnotí analýza pro britské ministerstvo životního prostředí [86] nebo publikace OECD [89].

Sazby daně

Norský systém, který by Česká republika měla převzít, má tři části:

- registrační poplatek;
- poplatek na financování testů reziduí, inspekce a registračního procesu;
- odstupňovaný daňový systém.

Daň se přirozeně vztahuje pouze na aktivní látky, pomocné látky dani nepodléhají. Pesticidy na mořné osiva a biologické pesticidy jsou zdaněny nejnižší sazbou (polovinou základní sazby: 12,5 norskými korunami, tj. asi 36 Kč). Běžné pesticidy pro profesionální užití v zemědělství jsou rozděleny do pěti daňových pásem podle tří kategorií zdravotních rizik a tří kategorií rizik ekologických. První pásmo se rovná základní sazbě (25 norských korun, tj. asi 73 Kč/kg); v dalších pásmech se sazba zvyšuje úměrně rizikům pro lidské zdraví a životní prostředí, která se odvozují z toxických vlastností a míry expozice daného produktu. Další dvě pásma s nejvyššími sazbami jsou určena pro pesticidy užívané v domácích zahradách.

Výpočet daně

Daň na hektar pro každé daňové pásmo je vypočítána vynásobením základní sazby faktorem daňového pásma, o které se jedná. Poté je podle dávek, ve kterých se daný produkt používá na jeden hektar půdy (SAD), sazba z hektaru převedena na sazbu z kilogramu nebo litru pesticidu pro příslušnou plodinu. SAD je určena maximální aplikační dávkou – česká Státní rostlinolékařská správa používá termín minimální nezbytná dávka (pro navození účinku pesticidu) – v gramech nebo mililitrech na hektar pro hlavní plodiny, na něž je pesticid aplikován.

Výpočet daně je tedy založen na jednoduché rovnici: konečná daň z kilogramu nebo litru pesticidu rovná se základní sazba krát faktor daňového pásma krát 1000/SAD [89].

Plátcem daně je výrobce nebo dovozce produktu. V samotném zemědělství tedy nevznikají žádné administrativní náklady. Daňový systém úspěšně motivoval norské zemědělce, aby přecházeli na produkty s menšími zdravotními a ekologickými riziky [89].

Recyklace výnosu

Využití výnosu je v případě daně z pesticidů mimořádně citlivé téma. Nejde pouze o nalezení fiskálně neutrálního řešení: i takové se vystavuje výtce, že snižuje čistý příjem zemědělců, odvětví pod silným ekonomickým tlakem. Daň z pesticidů je z podstaty věci vybírána téměř výhradně v zemědělském sektoru, zatímco jde-li zisk z recyklace do snížení jiné daně, víceméně rovnoměrně se rozprostře po celé ekonomice.

Optimálním řešením je model použitý v Dánsku: většina výnosu z daně se recykluje do snížení daně z půdy [82]. Operace je tedy nejen fiskálně neutrální, ale neutrální také v dopadu na agrární sektor. Protože tím v důsledku redukuje také zdanění, lze argumentovat, že i tento výdaj je ve prospěch menšího daňového zatížení zemědělců. Ale v České republice jsou sazby daně ze zemědělské půdy (respektive daně z nemovitosti) v kompetenci obcí a putují do jejich rozpočtů; dánský vzor tedy u nás proto nejde použít.

Proto je potřeba hledat jiné řešení, které umožní výnos pesticidové daně cíleně vracet do zemědělského sektoru. Patrně to bude znamenat v tomto případě výjimečně překročit princip výnosové neutrality ekologické daňové reformy.

Možnou cestou je švédské řešení: použít výnosy k podpoře programů, které pomáhají zemědělcům pesticidy optimálně používat, tedy snižovat dávky, aniž by stouply škody na úrodě, k financování relevantního výzkumu a podobně [86]. Nejenže tak peníze opět skončí v zemědělství, ale program navíc sníží farmářům náklady a přitom posílí ekologickou účinnost daně.

Evropská komise právě tohle řešení doporučuje jako cestu, jak financovat opatření potřebná ke splnění právě schvalované rámcové směrnice o udržitelném používání pesticidů: „Několik opatření... která mají být realizována národními akčními plány, [snižování spotřeby pesticidů] bude vyžadovat financování z veřejných zdrojů. Jedna z cest, jak omezit veřejné výdaje, je zdanit přípravky na ochranu rostlin. Zdanění je také teoreticky možný tržní nástroj, který motivuje k nižšímu používání zvláště škodlivých nebo nebezpečných přípravků na ochranu rostlin tím, že zvýší jejich relativní ceny.“ [92]

Pesticidová daň především ve Švédsku a Dánsku významně pomohla rozvíjet ekologické zemědělství [29]. Nedostatek domácích biopotravin a rostoucí dovoz biozboží je zbytečně ztracenou příležitostí pro český venkov i krajinu. Cílené využití výnosů z pesticidové daně k rozvoji ekologického zemědělství a odbytu pro suroviny v českém potravinářském průmyslu by umožnilo této šance lépe využít.

Podmínkou by mělo být zaměření právě na ty obory, kde se v průmyslovém zemědělství pesticidy používají – ornou půdu, vinice a chmelnice, sady. Přínos tak bude dvojnásobný. Nejenže klesne spotřeba pesticidů a škody, které toxická kontaminace způsobuje v krajině a ve vodách. České ekologické hospodaření navíc postupně přestane být orientováno téměř výlučně na louky a pastviny, které tvoří 82% jeho rozlohy [93].

6. Daň z těžby stavebních surovin

Těžba stavebních surovin – stavebního kamene a šterkopísků – či vápence patří mezi nejvážnější příčiny poškozování české krajiny. Vápencové velkolomy ničí krajinu Českého krasu: 7 % zdejší chráněné krajinné oblasti (CHKO) pokrývají dobývací prostory [94]. V CHKO České středohoří je v provozu devět kamenolomů [95]. Hluk a prach z lomů a drtiček kamene, kamiony odvázející vytěženou surovinu, otřesy při odstřelech či poklesy vody ve studních snižují kvalitu života a poškozují zdraví lidí v sousedních obcích.

Mezi hlavní příčiny vysokých ekologických škod patří slabé využití druhotných surovin – tedy nízká recyklace stavebního a demoličního odpadu. Nizozemsko jej recykluje 94 % [96] a stejné číslo vykazuje Dánsko [97]. Ale česká ekonomika recykluje pouhých 61–67 % [98]. Množství odpadu, které by šlo využít, ale namísto toho zbytečně končí na skládkách. Činí přinejmenším ekvivalent kompletní roční těžby v celé CHKO České středohoří, možná až o několik set tisíc tun více [99].

Pro těžební společnosti je totiž výhodnější dobývat lacinou přírodní surovinu než recyklovat odpad. Způsobují to mimo jiné velmi nízké poplatky z těžby. Těžební společnosti dnes platí dva druhy poplatků:

- Úhrada za vydobyté nerosty slouží jako royality – platba státu jako majitele nerostu, od kterého těžební společnost vydobytou surovinu nakupuje. Účel není ani fiskální, ani nejde o ekonomický nástroj. Úhrada slouží vypořádání prostého ekonomického vztahu mezi prodávajícím (stát) a nakupujícím (těžební společnost). Sazba je velmi nízká, a proto nemá prakticky žádný ekologický efekt. Pro stavební kámen činí 2 % z tržní ceny nerostu, pro šterkopísky 3 %.
- Úhrada z dobývacího prostoru činí pouhých 100–1000 korun za každý hektar dobývacího prostoru. V praxi tedy účinkuje pouze jako svého druhu administrativní poplatek. Konkrétní sazba se vypočítává podle komplikovaného vzorce, který bere v úvahu velikost dobývacího prostoru. Na větším ložisku stavebního kamene (třeba u čedičového lomu v chráněné krajinné oblasti produkujícího řádově stovky tisíc tun ročně) znamená zvýšení ceny nerostu o pouhé jedno promile nebo i méně.

Společnost Tarmac, jeden z největších českých dodavatelů stavebních surovin, se doma ve Velké Británii vedle těžby začala zabývat rovněž druhotnými surovinami. Provozuje 44 recyklačních linek [100] a patří mezi přední britské podnikatele v tomto sektoru. Naproti tomu u nás se recyklaci vyhýbá – zato však provozuje dva velké lomy v CHKO České středohoří. Další z důležitých dodavatelů stavebního kamene, společnost Kámen Zbraslav, v letech 1993–1998 v recyklaci podnikala, ale „bohužel musela tuto činnost z ekonomických důvodů ukončit. Jsme si vědomi potřeby recyklace... bohužel současné ekonomické prostředí tuto činnost prakticky neumožňuje“, napsala firma v dopise Hnutí DUHA [101].

Účel daně

Některé evropské státy obdobné problémy účinně řeší daněmi, jež mají motivovat k efektivnějšímu využití přírodních surovin a větší recyklaci.

Daň z těžby stavebních surovin (aggregates levy) v současné výši 1,95 libry (58 korun) za tunu byla jedním z hlavních prvků ekologické daňové reformy ve Velké Británii [102]. Podobné opatření zavedlo Dánsko s daní ve výši pěti dánských korun za metr krychlový (43 Kč/t stavebního kamene a 29 Kč/t šterkopísků) [29]. Belgické Vlámsko má daň z těžby stavebních surovin s explicitním cílem do roku 2010 úplně eliminovat dobývání přírodního materiálu [102]. Ve Švédsku platí daň z těžby šterkopísků ve výši 13 švédských korun (33 Kč) za tunu, ale má jiný účel (snaží se především převést těžbu ze šterkopísků na stavební kámen, tedy jinou přírodní surovinu) i konstrukci [102].

Daně měly velmi přínosný dopad. Pomohly razantně zvýšit recyklaci stavebního a demoličního odpadu. Dánsko vede evropskou statistiku společně s Nizozemskem (které problém řešilo jinak: zákonem zakázalo skládkování, takže si recyklaci vynutilo). Dánská míra recyklace v roce 1985 činila pouhých 12 % – ale po zavedení balíčku opatření včetně daně z těžby se poměr dramaticky proměnil. Velká Británie je na prvním místě v EU co do podílu recyklátu na trhu se stavebními materiály (25 %). Spotřeba přírodních surovin, která několik let stagnovala, zde po zavedení daně začala prudce klesat – navzdory soustavnému a rapidnímu růstu stavební výroby [102]. Naopak tempo, kterým mezitím roste produkce recyklovaného materiálu, se zvýšilo ze dvou milionů tun na tři miliony [102].

Česká republika by měla dobré zkušenosti využít. Nová daň by měla usilovat především o šetrné nakládání se surovinami. Měla by účinně působit na zvyšování recyklace, podporovat využívání druhotných surovin a motivovat k využívání odpadů z těžby a zpracování nerostných surovin.

Zároveň zahrne část externalit z ekologických dopadů těžby do ceny, a umožní tak alespoň částečně reflektovat škody, které dobývání nerostů způsobuje. Při dobré konstrukci může rovněž podpořit šetrnější dobývání nerostů. Měla by proto diskriminovat v neprospěch těžby v CHKO a (potenciálně) ve prospěch hlubinné těžby.

Výše hlavní sazby se proto musí odvíjet od částky nezbytné k efektivní motivaci k recyklaci stavebního a demoličního odpadu. Dále by měla být diferencována podle kvality území a technologie dobývání.

Předmět zdanění

Daň by se měla týkat tří surovin: stavebního kamene, štěrkopísků a vápence. Protože má motivovat k recyklaci a snížit ekologické škody, musí se vztahovat na tzv. výhradní (státem vlastněná) i nevýhradní (jsou součástí pozemku) ložiska. Účelem daně je ovlivnit spotřebu přírodních zdrojů, nikoli využívání státního majetku. Měla by se rovněž týkat exportovaných i importovaných surovin. Exportní těžba způsobuje stejné dopady jako dobývání pro domácí účely. Osvobození dovozu od plateb by pouze přesouvalo ekologické škody do zahraničí.

Není důvod a priori odmítat případné budoucí rozšíření daně také na další suroviny. Ale Hnutí DUHA navrhuje její zavedení pouze pro stavební suroviny a vápence, a domnívá se, že přinejmenším v první fázi je třeba toto omezení dodržet. Důvody jsou k tomu tři:

- Právě toto zaměření je efektivní. Ekologické daně z těžby surovin byly v evropských státech doposud zaváděny výhradně na stavební suroviny a vápenec, protože právě zde mohou účinně působit (je k dispozici alternativní materiál, který může v řadě aplikací snadno technologicky nahradit přírodní suroviny a jemuž daň otevře cestu na trh).
- K širšímu pokrytí není důvod. Různé nerostné suroviny spolu po ekonomické stránce nemají mnoho společného. Souvisí pouze přírodní povahou (jsou to všechno minerály) a zhruba podobnými ekologickými dopady těžby. Mají ovšem naprosto rozdílné technologické využití (nota bene v odlišných sektorech), jejich dodavatelé podnikají na zcela odlišných trzích, míra recyklovatelnosti a/nebo substituce alternativami se liší, stejně jako ceny.
- Ze stejného důvodu by plošné zdanění těžby surovin bylo velmi nepraktické. Dost dobře nejde vytvořit jeden ekonomický nástroj, který by účinně ovlivňoval spotřebu, řekněme, uhlí, stavebního kamene a zlata.

Plátcí by přirozeně měly být těžební společnosti, respektive dovozci importovaných surovin. Takové řešení zajistí nejnižší administrativní náklady, protože těžbu provozuje relativně omezený okruh firem, které svoji produkci beztak nahlašují.

Daňový základ

Daň by měla být vybírána z tuny vytěžené suroviny. Hovoří pro to tři důvody:

- Platba z množství vydobytého nerostu přímo – a tedy nejúčinněji – ovlivňuje trh ve prospěch alternativní suroviny, tj. recyklátu. Úhrada z plochy dobývacího prostoru souvisí s objemem těžby (či cenovým poměrem recyklát : přírodní surovina) jen nepřímo.
- Úhrada z plochy dobývacího prostoru není zcela spravedlivá, protože skutečně roztěžené území bývá často podstatně menší (ovšem vypočítávání daně podle reálně roztěžené plochy by bylo administrativně extrémně náročné a věcně dost problematické).
- Zahraniční zkušenost – Velká Británie a ostatní evropské státy, které daň z těžby stavebních surovin úspěšně zavedly, za základ zvolily právě množství vytěžené suroviny.

Vztah k dosavadním úhradám

Jsou dvě, respektive tři varianty zavedení nové daně:

1. Zavést úplně novou daň, která by se vztahovala výhradně na stavební suroviny a vápenec, a jinak nic neměnit.
2. Transformovat do této podoby stávající úhradu z dobývacího prostoru s tím, že by se radikálně změnila konstrukce (namísto plochy by se základem stala tonáž vydobytých nerostných surovin) a
 - úhrada by byla zcela zrušena (u stavebních surovin a vápence nahrazena novou daní, jinde bez náhrady – beztak má prakticky nulový význam), nebo
 - úhrada by byla zrušena u stavebních surovin a vápence, zatímco jinde by zůstala (takové řešení je formálně vzato zvláštní, ovšem lze jej obhajovat praktickými důvody a nemá žádné dopady – různé suroviny si nekonkurují).

Hnutí DUHA preferuje variantu b) – tedy přinejmenším pro ložiska stavebních surovin a vápence zrušit stávající úhradu z dobývacího prostoru. Poplatek má jen zanedbatelný praktický význam.

Sazba

Hnutí DUHA navrhuje postupné zvyšování sazby až na výši 120 korun za tunu vytěžené suroviny. Znamenala by skutečně účinnou, rozhodnou změnu ekonomických poměrů na trhu se stavebními materiály. Motivovala by k využití nejen stavebního a demoličního odpadu, ale také ostatních druhotných materiálů potenciálně substituujících stavební suroviny (umělé kamenivo aj.).

Postupné zvyšování by mělo být rozloženo do 20 let v deseti krocích. Sazba tedy bude stoupat o 12 korun každé dva roky. Trh tak získá prostor pro postupnou adaptaci a přitom první účinky – podstatné otevření prostoru pro recyklaci – budou znát už po dvou až čtyřech letech.

V chráněných krajinných oblastech a přírodních parcích by měla platit 1,5násobná sazba (tedy postupné zvyšování z 18 na 180 Kč/t).

Pro hlubinnou těžbu by měla platit 20% sazba (tedy postupný růst ze 2,40 na 24 Kč/t, respektive ze 3,60 na 36 Kč/t). Toto opatření ve skutečnosti nemá bezprostřední praktický význam, protože žádná hlubinná těžba stavebních surovin ani vápenců u nás neexistuje. Přesto jsou dva důvody pro jeho zavedení:

- precedent pro případ budoucího rozšíření daně i na některé další suroviny;
- hlubinná těžba vápenců u nás v minulosti existovala a dodnes je v zahraničí (USA) provozována, snížená sazba by proto potenciálně mohla motivovat k pokusům o její obnovení.

Výnos

Výnos v prvním roce po zavedení by činil skoro přesně jednu miliardu korun. Mechanickým přepočtem by při plné sazbě dosáhl zhruba sedm miliard korun, počítáme-li se 30% snížením těžby a nezahrneme do úvahy další faktory (například běžné změny v objemu stavební výroby, přesun těžby z CHKO a přírodních parků do volné krajiny).

Kalkulace je založena na velikosti těžby v roce 2006 [103]. Nepočítá s vyšší sazbou pro těžbu v přírodních parcích (chybí pro ně statistiky, proto je počítáme jako těžbu ve volné krajině) a v případě plné sazby předpokládá stejný pokles těžby v CHKO a jinde (o 30 %).

Realisticky tedy lze předpokládat, že výnos po dvacetiletém náběhu bude činit několik miliard korun ročně.

Stávající úhrada z dobývacího prostoru má prakticky nulový motivační dopad, nicméně může hrát podstatnou fiskální roli pro menší obce. Proto by bylo vhodné, aby část nového výnosu odpovídající úhradě v posledním roce před zavedením daně příslušela postiženým obcím. Stát by měl zákonem stanovit, že odpovídající částku bude převádět příslušným obcím po dobu těžby v příslušném dobývacím prostoru – respektive do doby,

kdy by výnos z daně případně klesl pod velikost dosavadního výnosu z úhrady. Reforma tak bude fiskálně neutrální pro ekonomiku, stát i obce.

Přínosy

Podle britských studií kalkulujících cenovou elasticitu stavebních surovin by zavedení plné sazby v případě štěrkopísků a stavebního kamene mělo přímo snížit spotřebu asi o 15% [104]. Ovšem tento odhad započítává pouze absolutní pokles spotřeby, například díky efektivnějšímu využívání, nikoli substituci jinými materiály (recyklátem). Otevření trhu pro druhotné suroviny tedy reálný efekt podstatně zvýší. Kvalifikovaný odhad snížení spotřeby přírodních surovin činí nižší desítky procent.

7. Energetické daně

Česká ekonomika za sebou jako kouli na noze táhne břemeno vysoké energetické náročnosti. Na každou vyrobenou korunu hrubého domácího produktu spotřebuje asi o 45 % více energie – uhlí, ropy, zemního plynu či uranu – než vyspělé státy Evropské unie [48]. Zbytečně tak roste znečištění i náklady.

Vysoká spotřeba zvyšuje náklady průmyslu, a tak poškozují konkurenceschopnost podniků. Protože velká část paliv pochází z dovozu, roste také záporný sloupeček ve statistikách obchodní bilance. Zahraněční obchod s ropou a ropnými výrobky vykázal v roce 2007 saldo 104 miliard korun.

Velká energetická náročnost také patří mezi hlavní příčiny vysokých emisí oxidu uhličitého. Česká republika se 12 tunami na obyvatele za rok patří k evropským rekordmanům. Průměr EU činí asi devět tun, zatímco na jednoho Inda připadá asi tuna, na Číňana zhruba dvě tuny a na každého obyvatele Keni kolem 300 kilogramů. Největší uhelný zdroj ČEZ – elektrárna Prunéřov – vypouští více oxidu uhličitého než všechna česká osobní auta dohromady.

Účel daně

Důležitým úkolem ekologické daňové reformy proto je rozhybat investice do vysoce efektivních technologií, které sníží energetickou náročnost ekonomiky.

Nevyužité příležitosti jsou enormní. Už se současnými technologiemi lze vylepšit energetickou efektivnost zdejšího průmyslu o 23 procent, což odpovídá výrobě dvou jaderných elektráren v Dukovanech [105]. České budovy by podle studie Hnutí DUHA mohly snížit nároky na energii o 60 procent – což by srazilo účty domácnostem, exhalace oxidu uhličitého i dovoz ruského zemního plynu [106]. Takzvané nízkoenergetické domy mají oproti současné běžné výstavbě zhruba třetinovou spotřebu energie na jeden čtvereční metr plochy, přitom stavební náklady nejsou vyšší o více než pět procent.

Reforma by měla sloužit rovněž jako motivace k inovacím. Přiměje výrobce, aby na trh dodávali vysoce efektivní výrobky. Spotřebitelé i podniky by tak dostali další, nové příležitosti ke snížení účtů za energii i emisí skleníkových plynů.

Politici debatují o ekologické daňové reformě už léta. Právě zaměření na energetiku a dopravu vždy bylo leitmotivem diskusí. Topolánkův kabinet připravil – a parlament schválil – změny v zákoně, kterými stát formálně splnil minimální sazby Evropské unie, tedy cosi jako nultou fázi reformy.

Předmět zdanění

V české politické debatě se postupně objevilo několik koncepcí ekologické daňové reformy, jež se shodují v zaměření na paliva (tj. energetiku a dopravu), nicméně v konkrétním předmětu zdanění se navzájem radikálně liší.

První oficiální návrh z roku 2005 – stejně jako evropská směrnice a nakonec i nultá fáze reformy, která ji zahrnuje do české legislativy – spočíval ve spotřebních daních z paliv a elektřiny. Koaliční smlouva současné vlády přichází s plánem uhlíkové daně. Ministerstvo životního prostředí na jaře 2008 představilo třetí koncept, založený na zdanění velkých (průmyslových) zdrojů oxidů dusíku, prachu a dalších látek, které poškozují zdraví lokálním znečištěním.

Hnutí DUHA je přesvědčeno, že by se debata o reformě měla vrátit k původnímu konceptu, tj. spotřebním daním z paliv (benzínu, nafty, uhlí či uhelných výrobků, zemního plynu aj.) a elektřiny. Mluví pro to tři důvody.

Především reforma založená na spotřebních daních z paliv naváže na už platné daňové tituly. Bude tedy administrativně méně náročná a lépe zapadne do současného daňového systému. Pokud zavedení minimálních sazeb evropské směrnice do české legislativy bylo nultým krokem, další fáze reformy by měly navázat na stejný koncept, nikoli přicházet s novým, úplně odlišným.

Spotřební daně z paliv a elektřiny jsou bezprostředně zaměřeny na rozhýbání investic, jež sníží energetickou náročnost ekonomiky: vážný a přitom prozatím prakticky žádným podstatným programem neřešený problém.

Za třetí, další problémy lze účinněji řešit jinými nástroji. Ke snížení průmyslových emisí oxidu uhličitého slouží hlavně nově vznikající systém obchodování s emisemi. Uhlíková daň by jej prakticky dublovala. Příčinou znečištění oxidy dusíku, prachem či rakovinotvornými polyaromatickými uhlovodíky v městech a obcích je především automobilová doprava a topení v domácnostech. Prakticky jedinou významnou výjimku představuje Ostrava s ocelárnami ArcelorMittal. Proto opatření zaměřené na průmyslové zdroje přinese jen částečné, místní ulehčení od vysokých koncentrací těchto látek.

Daňový základ

Hnutí DUHA navrhuje, aby reforma převzala současné tituly spotřebních daní z minerálních olejů, pevných paliv, zemního plynu a elektřiny – a tedy i jejich daňový základ. Postupně, krok po kroku by měla zvyšovat jejich sazby.

Nadále by měly být osvobozeny obnovitelné zdroje energie, elektřina vyrobená z metanu zachycovaného v opuštěných uhelných dolech či ze skládkového plynu (obojí by jinak unikalo do vzduchu). Stejně pravidlo se musí také vztahovat na veřejnou dopravu (mimo letecké), aby podpořila rozvoj rychlých, pohodlných vlaků nebo autobusů i městských linek. Výjimka bude poskytována formou refundace, tedy tzv. vratky daně.

Otevřenou otázkou zůstávají automobilová agropaliva. Hnutí DUHA i další ekologické organizace jsou k nim skeptické kvůli nízké účinnosti při snižování emisí skleníkových plynů. Prosazují proto, aby EU z připravované směrnice vyškrtla klauzuli, podle které členské státy mají do roku 2020 nahradit 10 % své spotřeby ropy agropalivy. Unie by měla zaměřit podporu (a potažmo využít zemědělskou půdu) na energetické plodiny pro elektrárny a teplárny, které mají mnohem lepší výsledky při snižování emisí, nevyvolávají velké ekologické škody ani nekonkurují na trhu s potravinářskými komoditami. Nulová sazba daně by se pak měla vztahovat pouze na agropaliva s vysokou efektivností (více než 80% snížení emisí skleníkových plynů oproti ropným palivům). Současný metylester z řepkového oleje nebo biolih takovou podmínku neplní.

Ale stát – respektive EU – se možná přeci jen rozhodne, že do legislativy zařadí závaznou podporu agropaliv. Pak by zjevně bylo schizofrenní, aby na ně zároveň uvalil daň. Potom by se tedy osvobození mělo vztahovat rovněž na motorová agropaliva.

Stejně jako v současném zákoně by se daň z uhlí a zemního plynu nevztahovala na paliva k výrobě elektřiny, která je zdaněna přímo.

Sazby

Při pohledu na rostoucí ceny paliv podniky už nyní vážně uvažují, zda investovat do lepší energetické efektivity. Ale překážkou je nejistota. Tržní hodnota totiž sice stoupá, ale také podléhá dramatickým výkyvům nahoru i dolů. Ilustrují to skoky v ceně ropy během roku 2008. Dlouhodobé prognózy evidentně podléhají aktuálním trendům a záhy se ukazují jako nesprávné.

Vyšší sazby v ekologické daňové reformě mají důležitou přednost: dají se předvídat na desetiletí dopředu. Proto pomohou stabilizovat trh a účinně motivovat k investicím do energetické efektivity i průlomových inovací. Neposkytnou jistotu, protože důležitou roli bude i nadále hrát tržní cena suroviny. Ale zejména při vyšších sazbách daně se její relativní podíl na konečné ceně – a potažmo vliv výkyvů na ni – podstatně sníží.

Hnutí DUHA proto navrhuje v první fázi reformy stanovit postupný růst sazeb energetických daní, krok po kroku až do roku 2030. Jsou rozplánovány tak, aby perspektivně působily jako skutečně účinná motivace, ale zároveň nevyvolaly šok prudkými skoky a ponechaly průmyslu i domácnostem hodně času k postupné výměně technologií či spotřebičů.

Tabulka 6: Návrh sazby energetických daní podle Hnutí DUHA, postupný náběh do roku 2030

Palivo	Sazba v korunách ¹ , počínaje rokem:												
	rok	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024	2026	2028	2030	
Elektrína [Kč/MWh]	28,30	200	400	600	800	1 000	1 200	1 400	1 600	1 800	2 000		
Hnědé uhlí ² [Kč/GJ]	8,50	19	40	60	90	100	120	120	140	140	140		
Černé uhlí ² [Kč/GJ]	8,50	19	30	50	70	70	90	90	110	110	110		
Koks [Kč/GJ]	8,50	19	30	50	70	70	90	90	110	110	110		
Zemní plyn topný [Kč/MWh]	30,60	31	31	31	31	60	60	60	120	120	120		
Zemní plyn k pohonu vozidel [Kč/MWh]	0	34	68	137	265	265	265	265	265	265	265		
Zemní plyn k pohonu stacionárních motorů [Kč/MWh]	30,60	31	31	31	31	60	60	60	120	120	120		
Nafta [Kč/1000 litrů]	9 950	11 840	13 054	13 706	14 392	15 111	15 867	16 660	17 493	18 368	19 286		
Bezolovnatý benzín [Kč/1000 litrů]	11 840	12 432	13 054	13 706	14 392	15 111	15 867	16 660	17 493	18 368	19 286		
Kerosin ³ [Kč/1000 litrů]	9 950	11 840	13 054	13 706	14 392	15 111	15 867	16 660	17 493	18 368	19 286		
Uhlovodíky v kapalném nebo plyn-ném stavu vyrobené přepracová-ním pevných paliv [Kč/1000 litrů]	19 900	23 680	26 108	27 412	28 784	30 222	31 734	33 320	34 986	36 736	38 572		

Poznámky:

(1) v reálných cenách roku 2009

(2) včetně výrobků z něj

(3) pro vnitrostátní lety a jiné použití než coby pohonná hmota

Sociální ochrana

Vyšší spotřební daně z energie ovšem mohou silně postihnout sociálně slabší rodiny, kterým narostou účty za elektřinu, zemní plyn nebo topení. Takovému nebezpečí brání cílená opatření, která se do ekologické daňové reformy zařazují a jež sociální důsledky potlačují.

Řada států použila různé přístupy. V Nizozemsku byla při zavedení daně z energie v roce 1996 ze zdanění osvobozena spotřeba prvních 800 kubíků zemního plynu a 800 kilowatthodin elektřiny pro každou domácnost ročně, což fakticky znamená víceméně úplné osvobození sociálně slabších rodin. Protože tento systém byl administrativně příliš náročný, o pět let později jej nahradili vrácením ekvivalentní částky každé domácnosti. Další opatření spočívají ve zpětném proplácení určité částky vypočítané podle výše daně z příjmů příslušného poplatníka.

Dalším řešením je malou část celkového výnosu vrátit sociálně slabým domácnostem v podobě státní podpory, aniž by přestaly platit ekologickou daň. Jejich příjmy se tedy nesníží a přitom přetrvává motivace k šetrnému hospodaření s energií.

8. Recyklace výnosu

Klíčovým bodem ekologické daňové reformy je využití výnosů ze zelených daní. Hnutí DUHA vždy prosazovalo a nadále prosazuje, aby nástroj byl striktně fiskálně neutrální.

Operace není o nic méně důležitá než samotné ekologické daně. Rovněž zde je nutné pečlivě volit design, který zajistí účinné splnění stanovených cílů. Účel takzvané recyklace výnosů se totiž neomezuje na zajištění, aby stát nevybíral (a daňoví poplatníci nehradili) o nic více než doposud. Slouží rovněž k dosažení konkrétních záměrů: obvykle snížení nezaměstnanosti.

Hnutí DUHA rovněž zde navrhuje, aby reforma dodržovala princip fiskální neutrality. V jednom konkrétním případě však výjimečně doporučujeme jeho porušení. Recyklace výnosů pesticidové daně do příjmů státního rozpočtu by zajistila, aby se nezměnilo celkové daňové zatížení ekonomiky; avšak opatření by disproportčně postihlo dost specifické odvětví zemědělství. Podrobněji věc včetně navrženého řešení diskutujeme v kapitole 5.

Recyklaci výnosů ve všech ostatních případech navrhujeme sjednotit. Výnosy by měly být v jednom balíku použity ke stejnému účelu. V důsledku jde pouze o formální princip: prakticky pouhé sečtení samostatných výnosů několika samostatných daní. Nicméně takové řešení zvýší přehlednost reformy a může mírně snížit administrativní náklady (přínejmenším oproti variantě, že by bylo v samostatných operacích snižováno několik různých titulů).

Návrh ekologické daňové reformy podle ministerstva životního prostředí z podzimu 2005 [67] – prozatím nejpropracovanější, jaký u nás vznikl – uvažoval o dvou variantách recyklace výnosu. Každá z nich má podstatné plusy i minusy, a lze je i kombinovat:

- **Snížení sazby příspěvků na sociální zabezpečení** (v první řadě úplné zrušení povinného příspěvku na státní politiku zaměstnanosti). Výdaje na potřebné programy by zůstaly stejné. Část nákladů by ovšem namísto dosavadních příspěvků kryly nové daně, jejichž výnos by byl účelově vázaný.
- **Zvýšení nezdánitelného základu daně z příjmu fyzických osob.** Výnos by tedy pokryl výpadek státního rozpočtu, ke kterému by došlo poklesem daně z příjmu. MŽP očekává, že takové řešení by účinněji ovlivnilo trh práce; je rovněž progresivní [67].

Obě varianty mají ještě dílčí řešení. Záleží například na tom, zda budou snižovány příspěvky na sociální zabezpečení spíše pro zaměstnance, nebo zaměstnavatele.

Důležitým faktorem může být kompenzace, respektive její konkrétní řešení. Rovněž zde může – z naprosto pochopitelného důvodu – dojít k narušení principu fiskální neutrality. MŽP odhadlo, „že pokud bychom chtěli kompenzovat domácnosti bez pracovních příjmů (tj. zejména domácnosti důchodců), byl by prostor pro snížení daňové zátěže... zhruba o třetinu nižší“ [67].

Není v možnostech této studie modelovat výnosy reformy, a tudíž ani navrhopvat konkrétní sazby snižování stávajících titulů.

Apendix

Tabulka 7: Návrh sazby daně na osobní motorová vozidla registrovaná před zavedením daně, zážehový motor (benzín), v Kč

Průměrná kombinovaná normovaná spotřeba paliva na 100km dle technického průkazu	Plnění normy EURO 4	Plnění normy EURO 3	Plnění normy EURO 2	Plnění normy EURO 1
Do 6,5 litrů	3 000	3 500	4 000	4 500
6,5–8 litrů	6 000	6 500	7 000	7 500
8–9,5 litrů	9 000	9 500	10 000	10 500
9,5–11 litrů	12 000	12 500	13 000	13 500
11–12,5 litrů	15 000	15 500	16 000	16 500
12,5–14 litrů	20 000	20 500	21 000	21 500
Nad 14 litrů	25 000	25 500	26 000	26 500

Poznámka: Návrh Hnutí DUHA vychází z MŽP 2005 [67], sazby jsou vyšší z důvodů uváděných v kapitole 4.

Tabulka 8: Návrh sazby daně na osobní motorová vozidla registrovaná před zavedením daně, vznětový motor (nafta), v Kč

Průměrná kombinovaná normovaná spotřeba paliva na 100km dle technického průkazu	Plnění normy EURO 4	Plnění normy EURO 3	Plnění normy EURO 2	Plnění normy EURO 1
Do 6 litrů	3 300	3 800	4 300	4 800
6–7,5 litrů	6 400	6 900	7 400	7 900
7,5–9 litrů	9 500	10 000	10 500	11 000
9–10,5 litrů	12 800	13 300	13 800	14 300
10,5–12 litrů	16 200	16 700	17 200	17 700
12–13,5 litrů	21 800	20 300	20 800	21 300
Nad 13,5 litrů	27 500	28 000	28 500	29 000

Poznámka: Návrh Hnutí DUHA vychází z MŽP 2005 [67], sazby jsou vyšší z důvodů uváděných v kapitole 4.

Prameny

- [1] Ministerstvo financí: Komentář k fiskálním výhledům, www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/FiskalniVyhled_2008Q1_komentar_pdf.pdf, 10. 10. 2008
- [2] Environmental taxes in the European economy 1995–2003, Eurostat, Luxembourg 2007
- [3] Knigge, M., et Görlach, B.: Effects of Germany's ecological tax reforms on the environment, employment and technological innovation. Summary of the final report of the project: Quantifizierung der Effekte der Ökologischen Steuerreform auf Umwelt, Beschäftigung und Innovation, Umweltbundesamt, Berlin 2005
- [4] Environmental taxes: recent developments in tools for integration. Environmental issues series No 18, European Environment Agency, Copenhagen 2000
- [5] Jorgensen, C. E.: Environmental fiscal reform: perspectives for progress in the European Union, European Environmental Bureau, Brussels 2003
- [6] Svaz průmyslu a dopravy: Environmentální politika Svazu průmyslu a dopravy, www.spcr.cz/cz/dokumenty/environment/navrhpp.htm, 3. 8. 2002
- [7] Eco-efficiency: creating more value with less impact, World Business Council for Sustainable Development, Geneva 2000
- [8] Environmentally related taxes in OECD countries: issues and strategies. OECD, Paris 2001
- [9] Porter, M. E., et van der Linde, C. (1995): Toward a new conception of the environment-competitiveness relationship, *Journal of Economic Perspectives* 9: 97–118
- [10] Xepapadeas, A., et de Zeeuw, A. (1999): Environmental policy and competitiveness: the Porter hypothesis and the composition of capital, *Journal of Environmental Economics and Management* 37: 165–182
- [11] Braathen, N. A. (2002): Environmental fiscal reform in OECD countries. Příspěvek prezentovaný na konferenci Konsolidace vládnutí a podnikání v ČR a EU, FSV UK a COŽP UK, 31. 10–2. 11. 2002
- [12] Heady, C. J., Markandya, A., Blyth, W., Collingwood, J., et Taylor, P. G.: Study on the relationship between environmental/energy taxation and employment creation, AEA Technologies/University of Bath for the European Commission DG XI, Bath-Abingdon-Brussels 2000
- [13] European Trade Union Confederation: Ecological tax reform: discussion paper, www.etuc.org/policy/environment/other/reform.cfm, 18. 4. 2001
- [14] Ministerstvo financí: Expenditures of the central state budget (cumulative basis), www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/sta_ustred_vl_38460.html, 17. 10. 2008
- [15] Boardman, B., Bullock, S., McLaren, D.: Equity and the environment: guidelines for green and socially just government, Catalyst/Friends of the Earth, London 1999
- [16] Ščasný, M., Foltýnová, H., Máca, V., et Melichar, V.: Ekologická daňová reforma v Evropské unii: zhodnocení možností pro implementaci EDR v České republice, Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy pro Ministerstvo životního prostředí, Praha 2002
- [17] The use of differential VAT rates to promote changes in consumption and innovation: Final report, Institute for Environmental Studies, June 2008
- [18] zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty
- [19] Dočkal, M.: Odpady a recyklace, Přednáška č. 4 – Obaly v KO, ČVUT, Praha nepublikováno
- [20] Ministerstvo životního prostředí: [www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/\\$pid/MZPGSFD27FR4/\\$FILE/OODP-Data_2003_2004-2005_2006_20070830.pdf](http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/$pid/MZPGSFD27FR4/$FILE/OODP-Data_2003_2004-2005_2006_20070830.pdf), 17. 10. 2008
- [21] EKO-KOM: Systém EKO-KOM: Aktuální stav, www.ekokom.cz/scripts/detail.php?id=95, 11. 8. 2008
- [22] Taking sustainable use of resources forward: A thematic strategy on the prevention and recycling of waste, European Commission, Brussels 2005
- [23] Jobs from waste, Wastewatch, London 1999
- [24] Kalkulace Hnutí DUHA, srpen 2008
- [25] Zákon o odpadech: § 10 a § 42 odst. 4, § 43 odst. 4; zákon č. 477/2001 Sb., o obalech: § 1 odst. 1 a § 3 odst. 1
- [26] Plán odpadového hospodářství České republiky, Ministerstvo životního prostředí, Praha 2003
- [27] Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech: § 1 odstavec 1
- [28] Kropáček, I.: Lepší recyklační služby: Jak zajistit 50% míru materiálového využití komunálního odpadu, Hnutí DUHA, Brno 2005
- [29] Study on the economic and environmental implications of the use of environmental taxes and charges in the European Union and its member states, Ecotec for the European Commission, Brussels 2001
- [30] Platt, B., et Rowe, D.: Reduce, reuse, refill!, Institute for Local Self-Reliance, Washington D.C. 2002
- [31] Ministry of the Environment: Recycling of beverages packages, www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=16253&lan=en, 20. 6. 2008
- [32] Quantity and reuse of packaging and managing of packaging waste in Finland in 2005, Finnish Environment Institute / The Environmental Register of Packaging PYR, nepublikováno

- [33] Ministry of the Environment: Waste production per waste type, www.environment.fi/default.asp?node=18707&lan=en, 1. 8. 2008
- [34] Ministry of the Environment: Recycling of beverages packages, www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=16253&lan=en, 20. 6. 2008
- [35] Waste strategy 2005–2008, The Danish Government, Copenhagen 2004
- [36] Nezval, J.: Tesco vsadilo na „zelenou“ strategii, www.petrecycling.cz/idnes_tesco_zelena_270407.htm, 1. 8. 2008
- [37] Consultancy study on plastic bags, Department of the Environment and Local Government, Dublin 1999
- [38] Waste management: taking stock and moving forward, Department of the Environment, Heritage and Local Government, Dublin 2004
- [39] Plastic shopping bags – analysis of levies and environmental impacts: final report, NOLAN–ITU Pty Ltd / RMIT Centre for Design / Eunomia Research and Consulting Ltd / Environment Australia, 2002
- [40] Consolidated Act No. 101, on taxes on certain types of packaging, bags, disposable tableware and PVC foils
- [41] Suroviny v popelnici: Spotřeba materiálů v české ekonomice a její důsledky pro odpadové hospodářství, Hnutí DUHA, Brno 2006
- [42] Statistická data k 31. 12. 2004 k Surovinové politice v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů schválené usnesením vlády č. 1311 ze dne 13. 12. 1999, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Praha 2005
- [43] Hliník – zbytečný odpad, ZO ČSOP Veronica, Brno 2007
- [44] Life cycle assessment of packaging systems for beer and soft drinks: main report. Environmental project no. 399, Danish Environmental Protection Agency, Copenhagen 1998
- [45] Příbylová, M.: Skleněné a PET lahve na minerální vody: posuzování životního cyklu, Hnutí DUHA, Olomouc 2000
- [46] OECD: OECD/EEA database on instruments used for environmental policy and natural resources management. Last updated 28. 5. 2007, www2.oecd.org/ecoinst/queries/index.htm, 22. 9. 2008
- [47] National greenhouse gas inventory report of the Czech Republic, NIR. Reported inventory 2006, Český hydrometeorologický ústav, Praha 2008
- [48] Zpráva o životním prostředí České republiky v roce 2007, Ministerstvo životního prostředí, Praha 2008
- [49] Třebický, V., Rut, O., Skalský, M., Drhová, Z., et Kotecký, V.: Česká stopa: Ekologické a sociální dopady domácí spotřeby za našimi hranicemi, Hnutí DUHA–Zelený kruh, Brno–Praha 2005
- [50] Sdružení automobilového průmyslu: Složení vozového parku v ČR – souhrnné registrace k 30. 6. 2008, www.autosap.cz/sfiles/a1-9.htm, 10. 10. 2008
- [51] European Environment Agency: Average age of the vehicle fleet: indicator fact sheet, European Environment Agency, http://themes.eea.europa.eu/Sectors_and_activities/transport/indicators/TERM33%2C2005.12/ TERM_2005_33___Age_of_vehicle_fleet_final_version.pdf, 10. 10. 2008
- [52] Ministerstvo vnitra České republiky: Centrální registr vozidel, www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=21020477, 1. 9. 2008
- [53] SMMT new car CO₂ report 2008, Society of Motor Manufacturers and Traders, London 2008
- [54] European Automobile Manufacturers Association: ACEA: CO₂-based taxation of cars and alternative fuels is a crucial tool to reducing CO₂ emissions from cars and should be part of any future EU policy framework, www.acea.be/images/uploads/pr/background_taxation~Report.pdf, 1. 9. 2008
- [55] Fiscal measures to reduce CO₂ emissions from new passenger cars: final report, COWI / AS for the European Commission, Brussels 2002
- [56] Working Document to serve as the basis for the preparation of an extended impact assessment for the preparation of a proposal for a Council Directive 2004/.../EC, restructuring the tax bases of the annual circulation and registration taxes, to introduce a registration tax refund system and to gradually abolish registration taxes, in order to make passenger car taxation more CO₂ efficient and more consistent with the Internal Market, European Commission, Brussels 2004
- [57] Kågeson, P.: Reducing CO₂ emissions from new cars: a progress report on the car industry's voluntary agreement and an assessment of the need for policy instruments, European Federation for Transport and Environment, Brussels 2005
- [58] European Commission: Car prices within the European Union at 1/01/2008, http://ec.europa.eu/comm/competition/sectors/motor_vehicles/prices/2008_04_rep.pdf, 1. 9. 2008
- [59] Hospodářská komora: Společné prohlášení Sdružení automobilového průmyslu a Svazu dovozců automobilů k problematice stáří a obnovy vozového parku v ČR, Praha 9. července 2007, www.komora.cz/Files/Soubory/TI10-2007.DOC, 1. 9. 2008
- [60] Tax in Denmark 2008, Skatteministeriet, Copenhagen 2008
- [61] ACEA tax guide 2008, Association of European Automobile Manufacturers, Brussels 2008
- [62] Thomsen, T. M.: Promoting ESC in Denmark: a success story, www.chooseesc.eu/download/1_July_2008/Thomas%20Moller%20Thomsen.pdf, 1. 9. 2008

- [63] Lehman, C., McLoughlin, K., et Dewhurst, M.: Assessing the impact of graduated Vehicle Excise Duty – qualitative research, Department for Transport, London 2003
- [64] Le bonus-malus auto coûtera 200 millions à l'Etat en 2008, Les echos.fr, 19. 6. 2008.
- [65] LE BONUS-MALUS AUTO COÛTERA 200 MILLIONS À L'ETAT EN 2008, LES ECHOS.FR, 19. 6. 2008.
- [66] Bonus-malus automobile: le premier pas d'un chemin qui reste long, Communiqué de presse des Verts du 6 décembre 2007.
- [67] Koncepce ekologické daňové reformy. Verze po poradě vedení, Ministerstvo životního prostředí, Praha 2005
- [68] Foltýnová, H.: Silniční daň – koncept a diferenciacie: Draft 2 – doplnění, nepublikováno
- [69] Vehicle Excise Duty as an environmental tax: tenth report of session 2007–2008, House of Commons Environmental Audit Committee, London 2008
- [70] Lehman, C., McLoughlin, K., et Dewhurst, M.: Assessing the impact of graduated Vehicle Excise Duty – qualitative research, Department for Transport, London 2003
- [71] Druhá situační zpráva ke Strategii udržitelného rozvoje ČR, Úřad vlády ČR, Praha 2006
- [72] Zpráva o životním prostředí České republiky v roce 2006, Ministerstvo životního prostředí, Praha 2007
- [73] Europe's Environment: the fourth assessment. State of the environment report no 1/2007, European Environment Agency, Copenhagen 2007
- [74] Petersen, J. E., et Hoogeveen, Y.: Agriculture and the environment in the EU accession countries. Implications of applying the EU Common Agricultural Policy, European Environment Agency, Copenhagen 2004
- [75] Hart, J. D., Milsom, T. P., Fischer, G., Wilkins, V., Moreby, S. J., Murray, A. W., A., et Robertson, P. A. (2006): The relationship between yellowhammer breeding performance, arthropod abundance and insecticide applications on arable farmland, *Journal of Applied Ecology* 43: 81–91
- [76] Kotecký, V.: Rizika pesticidů s endokrinními účinky: srovnání přístupů a řešení v České republice a Německu, Hnutí DUHA, Brno 2003
- [77] Drápal, J., Ettlerová, K., Hajšlová, J., Hlúbik, P., Jechová, M., Kozáková, M., Malíř, F., Ostrý, V., Ruprich, J., Sosnovcová, J., Špelina, V., Winklerová, D.: Rezidua pesticidů v potravinách, Vědecký výbor pro potraviny, Brno 2005
- [78] Ostby, J., Monosson, E., Kelce, W. R., Gray, L. E., Jr. (1999): Environmental antiandrogens: low doses of the fungicide vinclozolin alter sexual differentiation of the male rat, *Toxicology and Industrial Health* 15 (1): 48–46
- [79] Welshons, W. V., Thayer, K. A., Judy, B. M., Taylor, J. A., Curran, E. M., Saal, F. S. (2003): Large effects from small exposures. I. Mechanisms for endocrine-disrupting chemicals with estrogenic activity, *Environmental Health Perspectives* 111 (8): 994–1006
- [80] PAN UK Review 1999, Pesticide Action Network UK, London 2000
- [81] Nielsen, H. (2002): Danish success with pesticide action plans, *Pesticides News* 57
- [82] Nielsen, H.: Danish Pesticide Use Reduction Programme – to benefit the environment and the health, Pesticide Action Network Europe, Copenhagen 2005
- [83] Ørum, J. E.: Opdatering af Bicheludvalgets driftsøkonomiske analyser, Fødevareøkonomisk Institut 2003
- [84] Kaspříková, L., et Kotásková, K.: Nabídka biopotravin na českém trhu: Průzkum sortimentu a postojů obchodních řetězců, Hnutí DUHA, Brno 2007
- [85] Český trh s biopotravinami 2008, Green marketing, Brno 2008
- [86] Review of key issues related to economic instruments to reduce the environmental impact of pesticide use, Department of Environment, Food and Rural Affairs, London 2004
- [87] Skou Andersen, M., Dengsøe, N., Pedersen A. B.: An evaluation of the impact of green taxes in the Nordic countries, TemaNord 2000
- [88] OECD environmental performance reviews: Sweden, OECD, Paris 2004
- [89] Evaluating agri-environmental policies: design, practice and results, OECD Paris 2005
- [90] Working together towards a non-toxic environment and safer future – Norway's chemicals policy. Report No. 14 (2006–2007) to the Storting, Norwegian Ministry of the Environment, Oslo 2007
- [91] Assessing economic impacts of the specific measures to be part of the Thematic Strategy on the Sustainable Use of Pesticides: Final report, BiPRO, 2004
- [92] The impact assessment of the Thematic Strategy on the Sustainable Use of Pesticides, European Commission, Brussels 2006
- [93] Ročenka: ekologické zemědělství v České republice 2008, Ministerstvo zemědělství, Praha 2008
- [94] Správa CHKO Český kras: Podrobné informace o CHKO Český kras: Těžební a průmyslové activity v CHKO, <http://ceskras.schkocr.cz/info2.html#12>, 18. 9. 2008
- [95] Správa CHKO České středohoří: Těžba nerostných surovin, www.ceskestredohori.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=1359, 18. 9. 2008
- [96] VROM: The National Waste Management Plan. Part 1 Policy framework, <http://international.vrom.nl/docs/internationaal/National%20Waste%20Management%20Plan.pdf>, 18. 9. 2008

- [97] Danish Ministry of the Environment: Waste statistics 2005, www2.mst.dk/Udgiv/publications/2007/978-87-7052-581-7/pdf/978-87-7052-581-7.pdf, 18. 9. 2008
- [98] Škopán, M.: Surovinový potenciál recyklace stavebních a demoličních odpadů v podmínkách ČR. In: Škopán, M. (ed.): Recycling 2007: Možnosti a perspektivy recyklace stavebních odpadů jako zdroje plnohodnotných surovin, Fakulta strojního inženýrství Vysokého učení technického v Brně–Asociace pro rozvoj recyklace stavebních materiálů, Brno 2007
- [99] Kalkulace Hnutí DUHA na základě dat o těžbě v CHKO České středohoří (Surovinové zdroje České republiky: Nerostné suroviny 2006, MŽP–Česká geologická služba Geofond, Praha 2007) a produkci stavebních a demoličních odpadů (Škopán 2007, cit. 98)
- [100] Tarmac: Tarmac sustainable materials unit location guide: www.tarmac.co.uk/DownloadItems/Brochures/Recycling/0274_0906%20Recycling%20Location%20Guide.pdf, 18. 9. 2008
- [101] Kámen Zbraslav: dopis Hnutí DUHA, 12. 7. 2000
- [102] Effectiveness of environmental taxes and charges for managing sand, gravel and rock extraction in selected EU countries, European Environment Agency, Copenhagen 2008
- [103] Surovinové zdroje České republiky. Nerostné suroviny (stav 2006), Geofond České republiky, Praha 2007
- [104] Environmental effectiveness of a tax on the supply of aggregates. A draft final report for the Quarry Products Association, Ecotec, in: Aggregates taxation as an environmental instrument, Quarry Products Association, London 1998
- [105] Jakubes, J., Truxa, J., Beranovský, J., Spitz, J., et Kačev, P.: Studie možností úspor energie v českém průmyslu, EkoWatt pro Greenpeace a Hnutí DUHA, Praha 2008
- [106] Polanecký, K. (ed.): Potenciál úspor energie v obytných a administrativních budovách do roku 2050, Hnutí DUHA, Brno 2008

Hnutí DUHA

Friends of the Earth Czech Republic

A › Hnutí DUHA, Bratislavská 31, 602 00 Brno

T › 545 214 431

F › 545 214 429

E › info@hnutiduha.cz

www.hnutiduha.cz

Hnutí DUHA s úspěchem prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás. Navrhujeme konkrétní opatření, jež sníží znečištění vzduchu a vody, pomohou omezit množství odpadu, chránit krajinu nebo zbavit potraviny toxických látek. Naše práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, návrhy zákonů, kontrolu průmyslových firem, pomoc lidem, rady domácnostem a vzdělávání, výzkum, informování novinářů i spolupráci s obcemi. Hnutí DUHA působí celostátně, v jednotlivých městech a krajích i na mezinárodní úrovni. Je českým zástupcem Friends of the Earth International, největšího světového sdružení ekologických organizací.